

Roberta Fabritius

TYÖN JA TASA-ARVON ASIALLA?

Diskurssianalyysi työmarkkinajärjestöjen perhepoliittisista kannanotoista 2010- ja 2020-lukujen taitteessa

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Roberta Fabritius: Työn ja tasa-arvon asialla? Diskurssianalyysi työmarkkinajärjestöjen perhepoliittisista kannanotoista 2010- ja 2020-lukujen taitteessa

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2022

Lasten kotihoidon tuesta ja perhevapaista on käyty kiivasta keskustelua yli vuosikymmenen ajan Suomessa. Julkisessa keskustelussa on useasti vaadittu kotihoidon tuen leikkaamista ja perhevapaisten tiukempaa jakamista vanhempien kesken. Työmarkkinajärjestöt ovat osallistuneet tähän keskusteluun aktiivisesti, ja niillä on merkittävä rooli suomalaisessa politiikassa sekä perhevapaita koskevien uudistusten valmistelussa.

Tarkastelen tässä tutkielmassa diskurssianalyysin keinoin, minkälainen kuva kotihoidon tuesta välittyy suomalaisten työmarkkinajärjestöjen kannanotoissa. Aineistoni koostuu työmarkkinajärjestöjen verkkosivuilla julkaistuihin kannanotoihin, blogikirjoituksiin sekä perhevapaamalliesityksistä. 2010- ja 2020-luvun taite on perhepolitiikan kannalta merkittävä, sillä silloin valmisteltiin perhevapaauudistusta ja kotihoidon tuki oli useasti leikkausuhana. Suomalaisten syntyvyys lähti myös jyrkkään laskuun 2010-luvulla. Vuonna 2020 syntyvyys hieman koheni, mutta se jäi kauas 2010-lukua edeltäneestä tasosta. Tutkimuskysymykseni on: *Minkälaisia lasten kotihoidon tukea koskevia diskursseja on tunnistettavissa työmarkkinajärjestöjen perhevapaita koskevissa kannanotoissa 2010-luvun lopussa ja 2020-luvun alussa?*

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan ihmiset rakentavat omalla toiminnallaan yhteiskuntaa ja todellisuutta sellaiseksi kuin se sillä hetkellä näyttää. Analyysi osoittaa, että tutkielman kannalta keskeiset käsitteet työ ja tasa-arvo ovat vahvasti kontekstisidonnaisia käsitteitä ja ne voidaan ymmärtää sosiaalisina ja kielellisinä konstruktioina.

Paikansin tutkimastani aineistosta kolme erottuvaa diskurssia: uhka työllisyydelle, kiintiöllä tasa-arvoa sekä resurssit varhaiskasvatukseen diskurssit. Työmarkkinajärjestöjen diskursseissa ollaan huolissaan naisten työllisyysasteesta ja erityisesti kotiäitien työllistymisestä. Kotihoidon tuki esitetään tasa-arvon vastaisena ja kotihoidon tuen resursseja halutaan siirtää varhaiskasvatukseen.

Tutkielma osoittaa, että työmarkkinajärjestöjen diskurssissa on vahva ansiotyönäkökulma, jossa naisten tekemän palkattoman työn arvoa ei nähdä. Tutkielman analyysi osoittaa myös, että naisen ansiotyöuraa pidetään tasa-arvon kriteerinä. Työmarkkinajärjestöjen diskurssi luo myös kuvaa, että päiväkodin varhaiskasvatus olisi suositeltavampaa kuin lasten kotihoito.

Avainsanat: kotihoidon tuki, perhevapaat, työmarkkinajärjestöt, palkaton työ, sosiaalinen konstruktionismi, diskurssianalyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSONGELMAN TAUSTOITUS	4
2.1. Kotihoidon tuen ja perhevapaaudistuksen taustaa	4
2.2. Marinin hallituksen perhevapaaudistus	6
2.3. Työmarkkinajärjestöjen keskeinen rooli	7
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	9
3.1. Keskeisiä käsitteitä: työ ja tasa-arvo	9
3.2. Sosiaalinen konstruktionismi	12
4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	14
4.1. Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä	14
4.2. Aineiston esittely	15
5. ANALYYSI	17
5.1. Uhka työllisyydelle -diskurssi	17
5.2. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssi	21
5.3. Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssi	24
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	28
LÄHTEET	30

1. JOHDANTO

Pienten lasten hoito ja perhevapaat ovat perhepoliittisen keskustelun kestoaihe Suomessa ja yli vuosikymmenen ajan on käyty kiivasta keskustelua lasten kotihoidon tuesta sekä perhevapaiden pakollisesta jakamisesta vanhempien kesken. Useat puolueet, eräät tutkijat ja työmarkkinajärjestöt ovat vaatineet useasti kotihoidon tuen leikkaamista ja/tai sen poistamista kokonaan (ks. esim. SAK 2017). Julkisessa keskustelussa ja mediassa kotihoidon tuki esitetään usein tasa-arvon vastaisena ja kotiäitien työllistymisestä ollaan huolissaan. Kotihoidon tukea on kritisoitu mm. naisansaksi, mutta toisaalta kotihoidon tuki on nimetty myös suomalaiseksi sosiaalisesti innovaatioksi kuten lasten päivähoitokin (Taipale 2013, 87–89; Väänänen 2013, 90–93).

Olen itse hoitanut lapsiani kotona useiden vuosien ajan ja olen kiinnostunut erityisesti naisten tekemästä palkattomasta työstä sekä sen merkityksestä yhteiskunnalle. Kuten työmarkkinat yleensäkin, palkaton työ on hyvin sukupuolittunutta ja naiset tekevät paljon palkatonta hoiva- ja hoitotyötä esimerkiksi omaishoitajina ja kotiäiteinä. Kotihoidon tuen ja omaishoidon tuen ympärillä käyty julkinen keskustelu on kuitenkin hyvin erilaista: kotihoidon tuki on ollut voimakkaan kritiikin ja leikkausyritysten kohteena, mutta omaishoidon tuki ei.

Perhevapaita koskevassa julkisessa keskustelussa on käsitelty sekä ansiosidonnaisia vanhempainvapaita että kotihoidon tukea. ”Perhevapaat” ja ”perhevapaajärjestelmä” käsitteitä käytetään yleiskäsitteinä, joihin sisältyy äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa sekä kotihoidon tuen käyttö. Keskityn tässä tutkielmassa kotihoidon tuesta käytyyn keskusteluun, koska kotihoidon tuki on sama kaikille (poikkeuksena tulosisonnainen hoitolisä ja kuntalisät) ja äidit ovat useammin tuen saajina kuin isät.

Kotitalouksissa tehtävää palkatonta työtä oman kotitalouden hyvinvoinnin edistämiseksi ei pääsääntöisesti huomioida bruttokansantuotteessa, jota pidetään yleisesti yhteiskunnan taloudellisen toimeliaisuuden ja usein jopa kansakunnan hyvinvoinnin mittarina (Halko 2010). Palkattomalle työlle voidaan kuitenkin laskea arvo ja se on laskettu useampana vuonna kotitaloustuotannon satelliittitilissä. Kotitaloustuotannon arvo -tilasto täydentää kansantalouden tilinpitoa ja se kuvaa tilinpitoon kuulumattoman kotona tehdyn työn merkitystä. Vuonna 2020 kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys oli Suomessa 102,1 miljardia euroa ja muutos edelliseen vuoteen verrattuna oli +2,6 miljardia euroa. Vastaavana aikana bruttokansantuote oli 236,2 miljardia euroa. Muutos edellisestä vuodesta -3,9 miljardia euroa. (Tilastokeskus 2021a.)

Perhevapaita ja lasten kotihoidon tukea sekä sen käyttöä on tutkittu monesta eri näkökulmasta eri tieteenaloilla painottuen sosiaalipolitiikan alueelle. Useat sosiaalipolitiikan tutkijat ja esimerkiksi

Kela ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat tutkineet kotihoidon tukea ja muita perhe-etuuk-
sia. Kelan ja THL:n yhteistyössä tekemässä perhevapaatutkimuksessa (ensimmäinen hanke 2013–
2016, toinen hanke 2022–2024) tutkitaan muun muassa pienten lasten vanhempien perhevapaavalin-
toja ja vanhempien mielipiteitä perhepolitiikasta (ks. esim. Kela 2022a). Poliitiikan tutkijat Anna Elo-
mäki, Armi Mustosmäki ja Paula Koskinen Sandberg, P. (2020) ovat puolestaan tutkineet Sipilän
hallituksen valmisteleman perhevapaauudistuksen kaatumisen syitä.

Pienten lasten äitien perusteluja valinnastaan lapsen kotihoidon jatkamisen ja ansiotyöhön menon
välillä on tutkinut esimerkiksi valtiotieteilijä Anne Mattila (2019) väitöskirjassaan. Valtiotieteilijä
Sampo Varjonen (2011) on puolestaan tutkinut perhevapaoiden uudistamisen argumentointia 1970-
luvulta 2000-luvulle. Sosiaalipolitiikan tutkija Sirpa Weckström (2018) on tutkinut väitöskirjassaan
lasten kotihoidon koettua vaikutusta ansiotyöuraan sekä äitiyden ja palkkatyön yhdistämistä äitien
subjektiivisesta näkökulmasta. Sosiaalipolitiikan professori Heikki Hiilamo on erottanut pienten las-
ten hoitoa koskevasta keskustelusta ja myös laajemmin perhepolitiikasta viisi keskeistä ulottuvuutta:
sukupuolten välinen tasa-arvo, lasten etu, perheiden valinnan mahdollisuus, työvoiman tarjonta sekä
syntyvyyden edistäminen (Hiilamo 2021; Hiilamo & Kangas 2009).

Tarkastelen tässä tutkielmassa, minkälainen kuva kotihoidon tuesta välittyy suomalaisten työmarkki-
najärjestöjen kannanotoissa. Tutkimuskysymykseni on: *Minkälaisia lasten kotihoidon tukea koskevia
diskursseja on tunnistettavissa työmarkkinajärjestöjen perhevapaita koskevissa kannanotoissa 2010-
luvun lopussa ja 2020-luvun alussa?* Keskityn tarkastelemaan 2010- ja 2020 luvun taitetta, sillä tähän
aikaan Suomessa valmisteltiin perhevapaauudistusta ja ajankohta on kiinnostava myös sen vuoksi,
että syntyvyys lähti Suomessa jyrkkään laskuun 2010-luvulla. Vuonna 2020 syntyvyys hieman ko-
heni, mutta jäi kauas 2010-lukua edeltäneestä tasosta (ks. esim. Suomen virallinen tilasto 2020). Suo-
messä on ollut vuosikymmenien ajan yleinen uskomus, että Suomi onnistuu ylläpitämään kohtuulli-
sen korkeaa syntyvyyttä tukemalla naisten mahdollisuuksia yhdistää lastenhoito ja työura. Tasa-arvo
työelämässä on edistynyt, mutta syntyvyys on kuitenkin kääntynyt rajuun laskuun. (Hiilamo 2021,
149.)

Työmarkkinajärjestöjen diskurssit ovat mielenkiintoinen ja relevantti tutkimuskohde, sillä työmark-
kinajärjestöillä on merkittävä rooli suomalaisessa politiikassa. Työmarkkinajärjestöillä on ollut suuri
rooli perhevapaita koskevien uudistusten valmistelussa riippumatta hallinnossa tapahtuneista muu-
toksista (ks. esim. Varjonen 2011, 9). Työmarkkinajärjestöjen saaman näkyvyyden ja merkittävän
roolin vuoksi niillä on laajasti vaikutusvaltaa myös yleisiin arvostuksiin ja määrittelyihin. Tutkiel-
mani teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi ja tutkimusmenetelmänä käy-

tän diskurssianalyysia. Seuraavassa luvussa taustoitin tutkimusongelmaa avaamalla lyhyesti perhevapaaudistuksen vaiheita sekä työmarkkinajärjestöjen roolia uudistuksessa. Tämän jälkeen avaan tutkielman teoreettista taustaa ja esittelen aineistoni sekä käyttämäni tutkimusmenetelmää. Siitä eteen analysoimaan aineistossa esiintyviä diskursseja ja lopuksi vastaan tutkimuskysymykseeni sekä esitän johtopäätökseni analyysin pohjalta.

2. TUTKIMUSONGELMAN TAUSTOITUS

2.1. Kotihoidon tuen ja perhevapaaudistuksen taustaa

Suomen perhevapaajärjestelmä on syntynyt pitkän ajan kuluessa ja sitä on uudistettu pala kerrallaan. Tämän vuoksi se on melko monimutkainen järjestelmä. Perhevapailta tarkoitetaan äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakausia sekä näiden jälkeistä hoitovapaata, jolloin voi saada taloudellista tukea lasten hoitoon. Lasten hoidon tukia ovat kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha sekä osittainen hoitoraha (Kela 2021). Hoitovapaan sijasta on myös mahdollista järjestää lapsen hoito kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa ja tällöin yhteiskunta subventoi hoitomaksuja. Lapsen hoidosta ei siis tarvitse maksaa todellisia kustannuksia, vaan esimerkiksi kunnallisesta päiväkotij- ja perhepäivähoidosta perittäviä enimmäismaksuja säätelee varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki (1503/2016).

Tutkielmani erityisenä kiinnostuksen kohteena oleva lasten kotihoidon tuki on Kelan maksama etuus, jota voi saada, jos perheessä on alle kolmevuotias lapsi, joka ei ole kunnallisessa päivähoitossa (Kela 2021). Laki kotihoidon tuesta astui voimaan vuonna 1985 ja samana vuonna tuli voimaan myös päivähoitolaki, joka takasi vuoden 1990 alusta lähtien päivähoito-oikeuden kaikille alle kolmevuotia- aille lapsille (ks. esim. Sipilä, Rantalaiho, Repo & Rissanen 2012, 19).

Kotihoidon tuen käyttöönottoa edelsi pitkä yhteiskunnallinen keskustelu: jo 1940-luvulta lähtien niin sanotun äidin palkan maksaminen oli ollut suomalaisten naisasialiikkeiden asialistalla. Niin marxilaiset feministit kuin maltilliset maternalistit halusivat nostaa lasten hoidon ja kotitöiden arvostusta. Hiilamon (2021, 127–128) mukaan kotihoidon tuen käytön yleistymisestä oli ratkaisevaa vuonna 1985 voimaan astunut muutos työsopimuslaissa, jonka mukaan työntekijällä oli oikeus saada hoitovapaata ansiotyöstään, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta.

Kotihoidon tuki on lapsiperheiden suosiossa ja lähes 90 prosenttia lapsiperheistä käyttää kotihoidon tukea ainakin jonkin aikaa (ks. esim. Kela 2022b). Yleensä toinen vanhemmista (useimmiten äiti) hoitaa lasta kotona, mutta perhe voi käyttää saamansa kotihoidon tuen esimerkiksi hoitajan palkkaamiseen. Nimi lasten kotihoidon tuki johtaakin hieman harhaan, sillä rahan voi käyttää, miten haluaa: kotihoidon tuen voi käyttää myös yksityisen päivähoitosisiä asiakasmaksuun, vaikka sitä varten on olemassa erillinen yksityisen hoidon tuki (Sipilä ym. 2012, 41–42). Kotihoidon tukea ei myöskään menetä, vaikka kävisi ansiotyössä. Lasta kotihoidon tuella hoitava vanhempi voi siis olla samaan aikaan

osa-aikaisesti ansiotyössä tai toimia esimerkiksi yrittäjänä. Kotihoidon tuen maksamiseen ei siis vaikuta lasta hoitavan asema tai ansiot ansiotyössä. Hoitovapaa mahdollistaa poissaolon ansiotyöstä pienen lapsen hoidon vuoksi.

Kuten johdannossa totesin, olen kiinnostunut tässä tutkielmassa erityisesti kotihoidon tukeen liittyvästä keskustelusta 2010-luvun loppupuolella ja 2020-luvun alussa. Hiilamo (2021, 134) on kuvannut 2010-luvun perhepolitiikkaa poukkoilevaksi. Kotihoidon tuen osalta perhepolitiikka todella oli poukkoilevaa: Jyrki Kataisen/Alexander Stubbin hallituksen (2011–2015) ja Juha Sipilän II hallituksen (2015–2019) aikaan kotihoidon tukeen kohdistui useita leikkausyrityksiä. Kataisen/Stubbin hallitus esitti vuonna 2013 kotihoidon tuen pakollista jakamista vanhempien kesken, mutta esitys peruttiin alkuvuonna 2015 (ks. esim. KD-lehti 1.2.2015). Keskustelu kuitenkin jatkui ja vuonna 2016 Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK) julkaisi työmarkkinajärjestöistä ensimmäisenä mallinsa perhevapaiden uudistamiseksi. Myös muut työmarkkinajärjestöt julkistivat omat mallinsa vuosien 2016 ja 2017 aikana. Malleissa oli paljon yhtäläisyyksiä: isälle korvamerkittyjä perhevapaita haluttiin pidentää ja kotihoidon tukeen esitettiin leikkauksia. (Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2020, 39.)

Vuonna 2017 SAK, Elinkeinoelämän keskusliitto (EK), Akava ja STTK esittivät yhdessä hallitukselle, että budjettiriihessä tulisi aloittaa valmistelu perhevapaaajärjestelmän uudistamiseksi ja siinä tulisi tehdä muutoksia mm. kotihoidon tukeen (ks. esim. SAK 2017). Kotihoidon tukeen esitettiin sen enimmäiskeston leikkaamista kolmesta vuodesta puoleentoista vuoteen ja perhevapaaetuksiin kuuluvaan vanhempainrahakauteen esitettiin tasajakoa vanhempien kesken. Esitystä perusteltiin sillä, että naiset hoitavat lapsia kotona huomattavasti useammin kuin isät ja tämän ajateltiin heikentävän naisen asemaa työmarkkinoilla ja olevan jarruna mm. palkka-tasa-arvon etenemiselle. (Ks. esim. EK 2017.)

Sipilän II hallitus sopi perhevapaaudistuksen valmistelun käynnistämisestä budjettiriihessä 2017 ja asetti sille reunaehdoja. Uudistuksen tuli muun muassa lisätä työelämän ja vanhemmuuden tasa-arvoa sekä varhaiskasvatukseen osallistumista, mutta mahdollisuus hoitaa lasta kotona kolmeen ikävuoteen asti tuli säilyttää. Uudistus tuli myös toteuttaa ”hallitusohjelman julkisen talouden raamien puitteissa” ja sillä tuli olla ”VM:n todentaman arvion mukaan työllisyyttä vahvistavia vaikutuksia” (Valtiovarainministeriö 2017). Kolmikantaisessa valmistelussa ei lopulta löytynyt yksimielisyyttä, kun esitykseksi oli tulossa malli, jossa perhe-etuuksien määrä olisi laskenut noin 2/3 osalla perheistä ja leikkaus olisi koskettanut erityisesti pienituloisia perheitä sekä perheitä, joissa äiti hoitaa lapsia pitkään kotona (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018). Uudistuksen vastuuministeri Annika Saarikko keskeytti

uudistuksen valmistelun muutama päivä laskelmien “pöytään tuomisen” jälkeen. Elomäen ym. (2020, 44) mukaan Keskusta ymmärsi vasta perhevapaaudistuksen neuvottelujen aikana työllisyys- ja kustannusehtojen merkityksen eli sen, että mallista tulisi lapsiperheiden tukia leikkaava.

Valmistelun keskeydyttyä useat työmarkkinajärjestöt toivat pettymyksensä esiin (ks. esim. IL 12.2.2018) ja esimerkiksi sukupuolentutkimuksen tutkijat kritisoivat Sipilän hallituksen tasa-arvopoliittikkaa (ks. esim. Kantola 2019). Elomäki ym. (2020, 50) kuitenkin totesivat Sipilän II hallituksen perhevapaaudistuksen kaatumisen syitä tarkastelevassa tutkimuksessaan: “*vaikka uudistuksen kaatuminen vaikutti tasa-arvopoliittikan voimaansaattamisen näkökulmasta epäonnistumiselta, kapean tasa-arvokäsityksen vuoksi toteutuessaan uudistus olisi ollut intersektionaalisesta näkökulmasta ongelmallinen*”.

2.2. Marinin hallituksen perhevapaaudistus

Antti Rinteen/Sanna Marinin hallitus jatkoi perhevapaaudistuksen eteenpäin viemistä ja hallitus päätti toteuttaa yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa *kunnianhimoisen ja perheiden hyvinvointia tukevan* perhevapaaudistuksen. Hallitusohjelmassa linjattiin perhevapaaudistuksen reunaehdot ja uudistuksen tavoitteeksi asetettiin, että perhevapaat ja hoivavastuu lapsista jakautuvat tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuu sekä sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät. Hallituksen linjauksen mukaan uudistus tuli toteuttaa niin, että isille kiintiöityjä ansiosidonnaisia perhevapaita pidennetään lyhentämättä äitien käytössä olevaa osuutta. Mallissa äideille ja isille tuli kiintiöidä yhtä paljon vapaita ja lisäksi perhevapaiden tuli sisältää vapaasti valittava vanhempainvapaajakso. Hallitus myös linjasi, että kotihoidon tuki jatkuu “nykymuotoisena”. (Hallitusohjelma 2019, 135.)

Hallitusohjelman linjaukset tarkoittivat siis sitä, että hallitusohjelman mukaisessa uudistuksessa pitkään leikkausyritysten kohteena olleeseen kotihoidon tukeen ei kohdisteta leikkauksia, eikä perhevapaita jaeta niin, että äidin käytettävissä olevat ansiosidonnaiset perhevapaat vähenevät. Valmistelun aikana työ- ja elinkeinoministeriön asettama tutkijaryhmä esitti hallitusohjelman linjauksesta huolimatta kotihoidon tuen lakkauttamista (Helsingin Sanomat 6.1.2021). Näkökulmana työryhmällä oli työllisyyden nosto. Elokuussa 2020 julkaistussa valtiovarainministeriön työllisyyspaketissa ei kuitenkaan esitetty kotihoidon tukeen puuttumista, sillä siinä käsiteltiin vain sellaisia toimia, jotka vahvistavat sekä työllisyyttä että julkista taloutta. Esityksen ulkopuolelle oli siis jätetty sellaisia toimia, jotka kasvattaisivat työllisyyttä, mutta heikentäisivät julkista taloutta, vaikka positiivinen työllisyys-

vaikutus otettaisiin huomioon. (Valtiovarainministeriö 2020.) Kotihoidontuen leikkaaminen tai poistaminen ei siis toisi säästöjä julkiselle taloudelle, sillä pienten lasten päivähoidon tarve kasvaisi ja se lisäisi erityisesti kuntien kustannuksia.

Joulukuussa 2021 Marinin hallituksen perhevapaaudistusta koskevat lakiesitykset etenivät eduskuntaan ja uudistus astuu voimaan elokuussa 2022. Uudistuksessa päädyttiin kasvattamaan ansiosidonnaisten perhevapaiden kokonaismäärää ja isien kiintiötä leikkaamatta äidin käytettävissä olevia perhevapaita. Uudessa perhevapaamallissa kummallekin vanhemmalla on kiintiöity noin 6,5 kuukautta ansiosidonnaisia perhevapaita ja omasta kiintiöstä voi luovuttaa toiselle vanhemmalle noin 2,5 kuukautta. Kotihoidon tuen kesto ja oikeus sen käyttöön säilyy entisellään, kuten hallitusohjelmassa linjattiin. Keskustan puheenjohtaja Saarikko hehkutti uudistuksen läpimenoa mm. seuraavin sanoin: *“Nyt hyväksyty perhevapaaudistus on tervetullut etappi perhevapaiden kehittämisessä. Perhevapaa-keskustelun vellomiselle on nyt päätepiste”* (Suomenmaa 9.12.2021). On kuitenkin todennäköistä, että keskustelu jatkuu, sillä Marinin hallituksen perhevapaaudistus on saanut edelleen kritiikkiä esimerkiksi EK:lta sen vuoksi, että vanhemmilla on oikeus siirtää osa kiintiöidyistä perhevapaista toiselle vanhemmalle. Myös kotihoidon tuen leikkaamista on edelleen vaadittu. (EK 2021.)

2.3. Työmarkkinajärjestöjen keskeinen rooli

Perhevapaiden kehittäminen ja lainsäädännön uudistaminen ei ole tapahtunut ainoastaan poliitikkojen ja virkamiesten toimesta, vaan uudistusten takana on ollut erilaisia etujärjestöjä. Perhevapaita koskevien uudistusten valmistelu on tapahtunut komiteoissa, toimikunnissa ja työryhmissä ja erityisesti työmarkkinajärjestöjen merkittävä rooli on näkynyt uudistusten valmistelussa. Työmarkkinajärjestöjen valta ei ole rajoittunut 1960-luvun lopusta vuoteen 2008 asti tehtyjen tulopoliittisten sopimusten piiriin, vaan työmarkkinajärjestöt ovat olleet perinteisesti mukana myös hallintokoneistossa ja erityisesti lakeja valmistelemissä komiteoissa ja työryhmissä. (Varjonen 2011, 13–14, 17.)

Myös 2010- ja 2020-luvulla työmarkkinajärjestöillä on ollut keskeinen rooli perhevapaita koskevien uudistusten valmistelussa. Isoilla työmarkkinajärjestöillä on ollut edustus uudistusta valmistelemissä työryhmissä eli niillä on ollut niin sanottua valmisteluvaltaa samalla tavalla kuin aiemminkin vuosikymmenillä. Sipilän hallituksen perhevapaaudistuksen valmistelu käynnistettiin budjettiriihessä syksyllä 2017 ja valmistelu tapahtui hallituksen johdolla yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Kun Antti Rinteen/Sanna Marinin hallitus (2019–) jatkoi perhevapaaudistuksen valmistelua, hallitusohjelma antoi perhevapaaudistuksen valmistelulle raamit ja uudistusta valmisteltiin “epäviralli-

sessä” kolmikantaisessa työryhmässä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021). Varjonen toteaa tutkimuksessaan, että lähes kaikki 2000-luvulla tehdyt uudistukset ovat syntyneet kolmikantaisten työryhmien kompromissien tuloksina. Varjosen mukaan työmarkkinajärjestöjen vaikutusvalta lakien valmisteluun on jatkunut, vaikka tulopolitiikan aikakausi päättyi (toistaiseksi) vuonna 2008. (Varjonen 2011, 17.) Elomäen ym (2021, 49) mukaan Sipilän hallituksen kaatunut perhevapaaudistus on kuitenkin esimerkki työmarkkinajärjestöjen muuttuvasta vaikutusvallasta korporatistisessa järjestelmässä. Hallitus otti neuvotteluvaiheessa vallan itselleen ja “syrjäytti” työmarkkinajärjestöt. Työmarkkinajärjestöjen rooli merkittävänä yhteiskunnalliseen keskusteluun vaikuttajana näkyi kuitenkin Elomäen ym. (Ibid.) mukaan siinä, miten työmarkkinajärjestöt loivat painetta nostaa uudistus agendalle, ja miten ne vaikuttivat uudistuksen kehystykseen sekä sen sisältöön kannanotoillaan ja omilla perhevapaamalleillaan.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

3.1. Keskeisiä käsitteitä: työ ja tasa-arvo

Tutkielmani kannalta keskeisiä käsitteitä ovat *työ* ja *tasa-arvo*. Kummatkin käsitteet voi ymmärtää ja määritellä eri tavoin. Yksiselitteistä määritelmää ei siis ole ja seuraavaksi avaan muutamia erilaisia tapoja ymmärtää ja määritellä nämä käsitteet.

Kansantalouden tilinpidossa ja yleisesti yhteiskunnan tilastoinnissa työn määrittely perustuu ansio-työhön. Ansio- eli palkkatyö onkin varmaan yleisin tapa ymmärtää työ: työ on jotain sellaista, jolla hankitaan toimeentuloa. Tämä on kuitenkin kapea näkemys ja määrittely työlle. Kun keskustellaan esimerkiksi työllisyydestä, työllisyysasteesta ja työmarkkina-asemasta, on tarpeen tarkastella hieman laajemmin työn määritelmää, sillä kansantalouden tilinpidon ulkopuolelle jää paljon yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittävää työtä.

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on linjannut vuonna 2013, että palkaton työ tulee tehdä näkyväksi. ILO:n määritelmä työstä ei siis rajoitu ansiotyöhön, vaan työksi lasketaan muukin työ (ILO 2013). Ajatus siitä, että palkaton työ tulee tunnustaa ja määritellä tuottavaksi on kuitenkin ollut olemassa jo pitkään ennen 2000-lukua. Esimerkiksi vuonna 1934 kanadalaissyntyinen professori Margaret G. Reid (1896 – 1991) käsitteli asiaa teoksessaan *Economics of Household Production* (ks. esim. Goldschmidt-Clermont 2000.) Myös feministisen talouspolitiikan tavoitteena on tehdä palkaton työ näkyväksi (ks. esim. Elomäki 2018).

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) raportissa *Extreme Poverty and Human Rights* todetaan, että koti-työ ja ihmisistä huolehtiminen ovat jääneet suurelta osin näkymättömiksi taloudellisissa laskelmissa, tilastoissa, politiikassa sekä poliittisessa keskustelussa. Yhteiskunta ja päättäjät myös aliarvostavat niitä yleisesti siitä huolimatta, että niiden rahallisen arvon arvioidaan olevan yli 50 prosenttia bruttokansantuotteesta. (Sepúlveda 2013a.) YK:n mukaan palkattoman hoiva- ja kotityön arvon tunnustamatta jättäminen on uhka tasa-arvolle (Sepúlveda 2013b).

Ansio työn luonne on muuttunut paljon viimeisten vuosikymmenien aikana ja sen uskotaan muuttuvan myös tulevaisuudessa. Käsitys työstä muuttuu myös jatkuvasti, sillä kun aloja kuihtuu, tulee uusia työn tekemisen tapoja. Tutkielmani aiheen kannalta on keskeistä ymmärrys siitä, että palkkatyön lisäksi yhteiskunnassa tehdään paljon palkatonta hoivatyötä, kotitaloustyötä sekä vapaaehtoistyötä ja

työn digitalisoitumisen myötä on tullut aivan uusia työmuotoja. Työtä koskevissa keskusteluissa huomio kiinnittyy kuitenkin ensisijaisesti palkkatyöhön ja yleensä epäviralliset työmuodot sivuutetaan.

Katariina Mäkinen on tutkinut digitaalista kotityötä äitiys- ja perhebloggaamista käsittelevässä tutkimuksessaan ja hänen mukaansa digitaalisen kotityön tutkiminen tuo esiin sellaisia työn ulottuvuuksia ja historiallisia juuria, jotka nykymuotoisessa työn ja työelämän tutkimuksessa jäävät usein näkymättömiin. Mäkinen nostaa tutkimuksessaan myös esiin prekarisaation tutkijoiden Eeva Jokisen ja Juhana Venäläisen huomion siitä, että historiallisesti palkkatyön ensisijaisuus on palvellut informaalien työn muotojen, ennen kaikkea palkattoman hoivatyön, sivuuttamista. (Mäkinen 2021, 68–81.) Mäkinen myös toteaa, että pienten lasten äidit ovat usein eräänlaisessa välitilassa, siirtymässä elämänvaiheesta toiseen. Sama ihminen voi olla vanhempainvapaalla, kotihoidontuella, itsensätyöllistäjänä ja palkkatöissä muutaman vuoden sisällä osin yhtäaikaisesti. Mäkinen kysyykin tutkimuksessaan mielenkiintoisen kysymyksen: onko kotihoidontukea nostava, muutamia sataasia kuussa tienaaava bloggaaja työelämässä vai työelämän ulkopuolella. (Ibid.)

Tasa-arvo on yksi yhteiskuntatieteiden kiisteltyjä käsitteitä. Sen sisällöstä, olemuksesta ja “oikeasta” määritelmästä esittää niin tutkijat kuin kansalaisetkin jatkuvasti erilaisia tulkintoja. Siihen liitetään arvona ja tutkimuksen kohteena vahvoja normatiivisia arvolatauksia, joita eri tieteenalat ja eri tutkijat ilmaisevat eri tavoin. (Holli 2007, 77.) Yksi määritelmä tasa-arvolle on seuraava: *“tila, jossa ihmisten poliittiset ja sosiaaliset oikeudet, mahdollisuudet ja resurssit ovat jakautuneet tasapuolisesti”* (TEPA-termipankki 2022). Tätä tulkiten tasa-arvo tarkoittaa, että kaikilla ihmisillä on yhtäläinen arvo ja oikeudet yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä. Suomalaisessa perhepolitiikkaa koskevassa keskustelussa tasa-arvon käsitteellä viitataan kuitenkin useimmiten miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon työelämässä. Taustalla vaikuttaa muun muassa laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (8.8.1986/609, jonka tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä erityisesti parantaa naisten asemaa työelämässä.

Tasa-arvopolitiikan keskusteluissa on perinteisesti käsitelty luokkatasa-arvoa, mutta viime vuosikymmeninä miesten ja naisten välinen tasa-arvo on asetettu yhteiskuntatieteilijä Raija Julkusen (2010, 69) mukaan luokkatasa-arvon edelle jopa siinä määrin, että tasa-arvopolitiikan käsite viittaa vain sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Nykyisen käsityksen sukupuolten välisestä tasa-arvosta on arvioitu perustuvan 1700-luvulla syntyneen liberaalifeminismin käsitykseen miesten ja naisten samanlaisuudesta yksilöinä ja kansalaisina. Suuressa osassa maailmaa yhteiskunnat voidaankin nähdä muodollisesti tasa-arvoisina. (Julkunen 2010, 29.)

Erilaisilla feminismin suuntauksilla on kuitenkin erilaisia näkemyksiä ja pyrkimyksiä tasa-arvon suhteen ja esimerkiksi radikaalifeministi Adrienne Rich (1929–2012) ei hyväksynyt monien feministien tapaa sulkea äitiys pois tärkeiden asioiden listalta (Julkunen 2010, 37). 1960-luvun ja 1970-luvun radikaalifeminismi arvosteli tasa-arvon liittämistä samanlaisuuteen. Radikaalifeministit korostivat, että naisilla ja naisten elämismaailmalla on oma itseisarvonsa: maailmaa ja yhteiskuntaa on muutettava niin, että myös naisille tyypillisen työn ja toiminnan (esimerkiksi hoivan) arvo tunnustetaan ja ne otetaan peruslähtökohdiksi uuden ja paremman yhteiskunnan rakentamisessa. (Holli 2007, 85.)

Nykyfeminismi on jaettu tasa-arvonäkemyksen perusteella kolmeen suuntaukseen: (sosiaali)liberaaliin, naiskeskeiseen ja dekonstruktionistiseen. Liberaali feminismissä on keskeistä naisten tasa-arvo miehiin verrattuna, naiskeskeinen feminismi painottaa naisten eroa miehiin ja dekonstruktionistinen suuntaus painottaa naisten tasa-arvoa miesten kanssa, naiskeskeinen naisten eroa miehiin ja dekonstruktionistinen suuntaus kiinnittää katseensa monenlaisiin eroihin. (Julkunen 2010, 70). Tämän tutkielman kannalta onkin keskeistä ymmärrys siitä, että tasa-arvon käsite on määritelty ja ymmärretty monin eri tavoin. Olennaista on myös se, että suomalaisessa kontekstissa tasa-arvolla viitataan yleensä naisten ansiotyötä painottavaan tasa-arvonäkemykseen. Pohjoismaissa nähdään taantumuksellisenä ja eriarvoisena sukupuolten eroihin perustuvat järjestykset ja näkemykset, kuten naiskeskeisessä feminismissä, jonka mukaan naiset tulisi tunnustaa äiteinä ja lapsen hoivaaminen nähdään yhteiskunnallisena panoksena palkkatyön sijaan. Naiskeskeinen feminismi on puolestaan arvostellut pohjoismaista tasa-arvokäsitystä ja sen hegemonisia pyrkimyksiä. (Mt. 70–71.)

Tasa-arvon ja hoivan kysymystä on pohtinut esimerkiksi yhdysvaltalainen politiikan tutkija Nancy Fraser (1997) ja hän on hahmotellut malleja siitä, miten elättäjä- ja hoivavastuut voitaisiin jakaa toisiin. Fraserin universaalissa ansaitsijamallissa (universal breadwinner model) naisia kannustetaan aktivoitumaan työmarkkinoilla ja hoivavastuu lapsista on siis joko markkinoilla tai valtiolla. Mallissa erityisesti naisvaltaisten alojen palkkataso ja arvostus nostetaan muun ansiotyön tasolle. Fraser pitää ansaitsijamallissa hyvänä naisten taloudellista itsenäisyyttä sekä tasa-arvon toteutumista työmarkkinoilla, mutta ongelmana on, että siinä edelleenkin aliarvostetaan kotona tapahtuvaa palkatonta hoivatyötä ja äitien kaksoisrooli ansaitsijana ja hoivaajana pysyy ennallaan. (Fraser 1997, 51–55; Varjonen 2011, 34.)

Fraserin toisessa mallissa eli tasa-arvoisessa hoivaajamallissa (caregiver parity model), kotona tehtävä hoivatyötä pidetään samanarvoisena kuin ansiotyö. Mallissa maksetaan kotona tehdystä työstä

palkan kaltaista tukea ja lasta hoitaneella on hoivajakson päätyttyä oikeus ansiosidonnaisiin sosiaalietuuksiin. Fraserin mielestä tässä mallissa on hyvää se, että kotityön arvostus nousee eivätkä kotiäidit ole enää niin riippuvaisia miehen tuloista. Fraser arvioi, että tässä mallissa kotona tehtävä työ jää naisten vastuulle ja äitien toistuva siirtyminen työmarkkinoiden ja kodin välillä voi hidastaa heidän ammatillista urakehitystään, mikä voi puolestaan ylläpitää työmarkkinoiden segregatiota ja sukupuolten välisiä palkkaeroja. (Fraser 1997, 55–59; Varjonen 2011, 34–35.)

Kolmannessa mallissaan eli universaalien hoivaajan mallissa (universal caregiver model) Fraser yhdistää mielestään kahden ensimmäisen mallin hyvät puolet ja pyrkii korjaamaan niiden epäkohdat. Mallin tavoitteena on poistaa kokonaan vastakkainasettelu ansiotyön ja hoivatyön väliltä. Mallissa politiikkaa ja työpaikkoja kehitetään tukemaan naisille tyypillistä toimintaa eli hoivaajana toimimista. Universaalien hoivaajan mallissa ansiotyötä tehdään nykyistä lyhyempinä työpäivinä ja kotona tehtävää työtä tuetaan osittain julkisin varoin. Mallin tavoitteena on tehdä naisten tekemä hoivatyö näkyväksi ja kannustaa miehiä ja naisia osallistumaan sekä ansiotyöhön että kotona tehtävään työhön. (Fraser 1997, 55–62; Varjonen 2011, 35.)

3.2. Sosiaalinen konstruktioismi

Olen kiinnostunut tässä tutkielmassa erityisesti siitä, minkälaista kuvaa rakennetaan kotihoidon tuesta perhevapaaudistusta koskevissa kannanotoissa/kirjoituksissa ja tutkielmani teoreettisena viitekehystenä toimii sosiaalinen konstruktioismi. Sosiaalinen konstruktioismi on yleisnimi tutkimussuunnille, joissa tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12). Konstruktioistinen lähestymistapa lähtee siitä, että ei ole olemassa vain yhtä kaikille yhteistä todellisuutta ja tämä sopii tutkimusongelmaani. Sosiaalisen konstruktioismin teorioita on sovellettu monenlaiseen laadulliseen tutkimukseen ja keskeisenä ajatuksena on, että itsestään selvänä pidetyt asiat ovat ihmisten tai ihmisryhmien aikaansaannoksia. Ei siis ole ihmisistä tai yhteiskunnasta riippumattomia, täysin objektiivisia, asioita. Sosiaalisessa konstruktioismissa on perusajatuksena, että todellisuus ja merkitykset rakentuvat koko ajan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta niin puheessa kuin teksteissä.

Yhteiskunnallinen järjestys ja tapa toimia ei pohjautu luonnonlakeihin, vaan se on ymmärrettävissä ainoastaan inhimillisen toiminnan tuloksena. Yhteiskunta on siis ihmisen tuotos. (Berger & Luckmann 1994, 64, 74.). Sosiaalisen konstruktioismin mukaan ihmiset rakentavat omalla toiminnallaan

yhteiskuntaa ja todellisuutta sellaiseksi, kuin se sillä hetkellä näyttäytyy. Yhteiskunta ja yhteiskunnalliset järjestelmät eivät siis ole olemassa itsenäisinä, tietynlaisina ja muuttumattomina, kaikkialla ja kaikkina aikoina samanlaisina yhteiskuntina, vaan kaikki perustuu ihmisen toiminnalle. Ihminen pystyy myös omalla toiminnallaan vaikuttamaan siihen, millaiseksi yhteiskunta kehittyy. Sosiaalisessa konstruktionismissa ihmisen toiminta ei tarkoita vain materiaalista toimintaa, kuten rakentamista vaan esimerkiksi myös puhetta ja kirjoittamista. (Mt. 65.)

Kanadalaisen tieteenfilosofian professorin Ian Hackingin mukaan “sosiaalisen konstruktion” ensisijainen käyttötarkoitus on ollut tietoisuuden lisääminen. Tutkimalla työmarkkinajärjestöjen kotihoidon tukea koskevia kannanottoja ja puheenvuoroja voidaan siis saada tietoa millaisia merkityksiä kotihoidon tuesta ja lasten hoitamisesta tuotetaan. Hacking myös toteaa, että sosiaalikonstruktionistinen tutkimus suhtautuu vallitseviin asiantiloihin kriittisesti. (Hacking 2009, 20.) Sosiaalisen konstruktionistisen näkökulman mukaan myös tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde voidaan nähdä konstruktiivisena. Tutkimustulosten kautta tutkija kuvaa sosiaalista todellisuutta ja samalla myös luo sitä itse (Jokinen 2016, 235).

4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

Tarkastelen tutkielmassani työmarkkinajärjestöjen diskursseja siitä näkökulmasta, minkälaista kuvaa kotihoidon tuesta kannanotoissa luodaan. Työmarkkinajärjestöillä on keskeisinä instituutioina muodollisen vaikuttamisvallan lisäksi diskurssivaltaa asioiden ja ilmiöiden nimeämisessä. Näitä diskursseja analysoimalla pyrin hahmottamaan, minkälaista ymmärrystä työmarkkinajärjestöt pyrkivät tuottamaan kotihoidon tuesta. Tuotetut diskurssit vaikuttavat siihen, miten kotihoidon tuki nähdään ja siihen, miten sen käyttäjiä arvioidaan yhteiskunnassamme. Käytän analyysissäni apuna aineistosta poimimiani lainauksia, jotka toimivat esimerkkeinä ja auttavat hahmottamaan esittämiäni tulkintoja.

4.1. Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Käytän tässä tutkielmassa tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysia. Diskurssit rakentavat ja tuottavat todellisuutta ja kriittisellä diskurssianalyysillä pureudutaan esimerkiksi yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyviin ristiriitoihin ja vallan käyttöön. Esimerkiksi poissulkemisten kautta muodostetaan tietynlaista tietoa ja suljetaan toisenlaista tietoa ulkopuolelle. Diskursiivinen vallankäyttö on esimerkiksi sitä, millaiset diskurssit pääsevät ääneen ja ketkä hiljennetään tai ohitetaan. Kieli vaikuttaa keskeisesti todellisuuden rakentumiseen ja sillä merkityksellistetään asioita ja maailmaa eri tavoin eri tilanteissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12–13, 58.)

Diskurssianalyysi sopii tutkielmani tutkimusmenetelmäksi, sillä siinä on sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti lähtökohtana kielen ja sen seurausten tutkiminen. Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi ei ole yhtenäinen ja vakiintunut menetelmä, vaan pikemminkin lähestymistapa, jossa on erilaisia traditioita ja painopisteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kriittinen diskurssianalyysi on suuntaus, jossa kieltä tarkastellaan sekä yhteiskunnallisena tuotoksena että yhteiskunnallisena vaikuttajana. Kriittinen diskurssianalyysi pyrkii kuvaamaan, selittämään sekä kritisoimaan tapoja, joilla hallitsevat diskurssit vaikuttavat yhteiskunnassa jaettuun ymmärrykseen, asenteisiin ja ideologioihin. (Pynnönen 2013, 29.)

Diskursseilla on myös kyky rakentaa identiteettejä: käsityksiä itsestä, toisista ja ihmisten välisistä suhteista. Yksilöiden ja ryhmien identiteetit rakentuvat kielenkäytössä, ja niitä kuvataan kielellä sekä muilla semioottisilla järjestelmillä. Identiteetit eivät ole diskursiivisesti ajateltuna itsestäänselvyksiä, valmiina saatuja tai muuttumattomia, vaan ne rakentuvat kielenkäytössä sen eri muodoissa ja foorumeilla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 63.) Identiteetit voivat rajoittaa ja ohjata yksilöiden käyttäytymistä ja mahdollisuuksia. Diskurssit toimivat siten sosiaalisen kontrollin keinona identitee-

tin luomisen kautta. Kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastellaan, miten diskurssit dominoivat ja rakentavat identiteettejä niin, että ne muuttuvat itsestäänselvyyksiksi ja stereotyyppioiksi. (Pynnönen 2013, 19.)

Analyysissä kiinnitän huomiota työmarkkinajärjestöjen diskursiiviseen valtaan, niiden luomiin stereotyyppioihin sekä ristiriitaisuuksiin kirjallisuuden avulla. Konstruktionistisen lähestymistavan mukaan kyse on siitä, että diskurssit eivät vain heijasta todellisuutta, vaan ne myös itse aktiivisesti luovat sitä. Pyrin paikantamaan työmarkkinajärjestöjen tapoja merkityksellistää tutkimukseni kannalta keskeiset käsitteet eli työ ja tasa-arvo, sillä erilaiset tavat ymmärtää ja esittää nämä käsitteet vaikuttaa politiikkatoimiin (Elomäki ym. 2020, 38). Perhevapaita ja kotihoidon tukea koskevassa keskustelussa on keskeistä myös käsitteiden määrittely- ja mielikuvavalta, jota vallitsevilla diskursseilla on. Tässä tutkielmassa valta ymmärretäänkin ensisijaisesti kykynä ja oikeutena vaikuttaa ihmisten toimintaan ja käsityksiin eri asioista (Heywood 2004, 150). Esimerkiksi ranskalaisen filosofi Michel Foucault'n (1926–1984) valtateorioiden mukaan diskursseihin liittyy vahvasti vallan käyttö sen eri muodoissa (Mt. 128).

Pyrin tekemään tutkielmaani mahdollisimman objektiivisesti, mutta tutkielmani taustalla vaikuttaa väistämättä omakohtainen kokemukseni lasten kotihoitajana eli kotiäitinä työskentelemisestä. Laadullisessa tutkimuksessa tunnustetaankin, että täydellistä objektiivisuutta ei voi saavuttaa, sillä kukaan ei voi irrottautua itsestään ja sulkea pois omaa ajatteluaan. Riittääkin, että tutkija pyrkii aktiivisesti tiedostamaan omat asenteensa ja uskomuksensa, ja koettaa parhaansa mukaan toimia siten, etteivät ne vaikuttaisi tutkimukseen liiaksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4.2. Aineiston esittely

Tutkielmani aineisto koostuu suomalaisten työmarkkinajärjestöjen verkkosivuilla julkaistuista kannanotoista ja blogikirjoituksista 2010-luvun lopussa ja 2020-luvun alussa. Aineistoon sisältyy myös SAK:n, Akavan, ja EK:n perhevapaamalliesitykset (SAK 2016a; Akava 2017; EK 2017). Olen seurannut perhevapaista ja kotihoidon tuesta käytävää keskustelua noin 20 vuoden ajan, joten jo aineiston hankintavaiheessa olin aika hyvin selvillä niistä aiheista, joista aineistossa puhutaan. Aloitin aineiston hankkimisen ja tutkimisen lukemalla ensin läpi tutkielmani kannalta relevantteja kirjoituksia ja sen jälkeen kävin ne huolellisesti läpi etsien niistä tutkimusongelmani kannalta keskeisiä asioita. Tein merkintöjä kiinnostaviin kohtiin ja alleviivasin esimerkiksi määrittelyjä, sanavalintoja ja vaatimuksia/esityksiä sekä tarkkailin kielenkäyttöä. Kävin myös aineistoa läpi tarkastellen, kuinka monta eri pääteemaa aineistossa esiintyy lasten kotihoidon tukeen liittyen.

Tarkempaan tarkasteluun valikoitui 20 perhevapaaudistusta käsittelevää blogikirjoitusta, tiedotetta ja verkkojulkaisua Akavalta, EK:lta, SAK:lta, STTK:lta sekä Kunta- ja hyvinvointialueyönantajilta (KT)*. Lisäksi analysoin työmarkkinajärjestöjen yhteiskannanottoa (ks. esim. SAK 2017). Kirkon työmarkkinalaitokselta en löytänyt muuta kuin lausunnon perhevapaaudistuksen lakiluonnoksesta, joten jätin Kirkon työmarkkinalaitoksen aineistoni ulkopuolelle. En näe, että tällä oli vaikutusta analyysiin, sillä lausunnon keskeinen sisältö oli samanlainen muiden työmarkkinajärjestöjen esitysten kanssa. Aineiston rajausmenetelmänä käytän saturaatiota eli kylläntymistä ja aineistoni oli jo saavuttanut niin sanotun kylläntymispisteen eli mitään uutta ei tullut enää ilmi ja asiat alkoivat toistua (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 160–161).

* Heinäkuuhun 2021 saakka nimi oli Kunnallinen työmarkkinalaitos.

5. ANALYYSI

Työmarkkinajärjestöjen perhevapaita koskevien kannanottojen sisällöt ovat hyvin samankaltaisia, mutta kannanotoissa on kuitenkin havaittavissa painotuseroja. EK painotti vahvimmin työllisyyttä: *”Meille tärkeintä on koko asiassa ollut työllisyysasteen nostaminen”*, EK:n johtaja Ilkka Oksala totesi blogissaan (Oksala 2017). EK ei juuri puhunut kustannuksista, mutta Kuntatyönantajat toivat esiin vastustuksensa työnantajien kustannusten kasvua kohtaan (KT 2017). Myös palkansaajajärjestöt puhuivat työllisyydestä: sekä Akava että SAK esittivät työllisyyden nostamista ja perustelivat tavoitteitaan työllisyystilastoilla (Akava 2020 & SAK 2016). STTK puolestaan korosti tasa-arvon edistämistä: *”STTK pitää tasa-arvoa ja isien kiintiöiden nostamista sekä joustavuuden lisäämistä perhevapaauudistuksen tärkeimpinä tavoitteina”*, STTK:n johtaja Katarina Murto kirjoitti blogissaan (Murto 2019).

Olen pyrkinyt kuvaamaan diskurssien nimillä mahdollisimman selkeästi aineistosta esille nousevia diskursseja. Ensimmäinen diskurssi on nimeltään uhka työllisyydelle -diskurssi ja siinä kotihoidon tuesta ja äitien pitkistä perhevapaista rakentuu kuva työllisyyttä heikentävänä ja uhkaavana asiana. Toinen diskurssi on kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssi, jossa fokuksena on perhevapaiden jakaminen tasan vanhempien kesken. Kolmannessa eli resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa, lasten kotihoidon tuesta halutaan siirtää rahallisia resursseja varhaiskasvatukseen. Kaikki kolme paikantamaani diskurssia kietoutuvat yhteen, mutta ne ovat kuitenkin eriteltävissä.

5.1. Uhka työllisyydelle -diskurssi

Ensimmäisessä paikantamassani diskurssissa nousee esiin vahvasti huoli Suomen työllisyysasteesta ja naisten työmarkkina-asemasta. Perhevapaajärjestelmään esitettyjen muutosten, eli vanhempainvapaiden jakaminen vanhempien kesken ja kotihoidon tuen leikkaaminen, uskotaan parantavan työllisyyttä ja naisten työmarkkina-asemaa.

”Uudistuksen avulla Suomen työllisyysastetta voidaan parhaimmillaan nostaa merkittävästi.” (SAK 2016b)

Uhka työllisyydelle -diskurssissa luodaan kuvaa, että uudistamalla perhevapaita Suomen työllisyysastetta voisi nostaa. Diskurssissa lapsia hoitavien vanhempien siirtymistä kodin ulkopuolisiin töihin esitetään tavoiteltavana. Kotihoidon tukea ja naisten pitkiä vanhempainvapaita pidetään huonona

naisten työmarkkina-aseman kannalta ja uhkana työllisyydelle. Diskurssissa esiintyy halua “uudistaa” kotihoidon tukea ja käytännössä se tarkoittaa kotihoidon tuen jakamista tiukemmin vanhempien kesken sekä tuen leikkaamista joko määrältään tai kestoaltaan.

“Pitkä kotihoidontuki heikentää erityisesti naisten työmarkkina-asemaa. Hallitusohjelmassa on kuitenkin todettu, että kotihoidontuki jatkuu entisellään. Tämä on poliittinen valinta.” (STTK 2020)

Uhka työllisyydelle -diskurssissa työ ymmärretään ansiotyönä eli kannanotot perustuvat kapeaan käsitykseen työstä. Diskurssissa luodaan kuvaa, että kotihoidon tukea leikkaamalla ja vanhempainvapaiden tiukemmalla jakamisella vanhempien kesken työllisyysaste nousisi ja naisten työmarkkina-asema paranisi. Diskurssissa työllisyysasteen nostaminen tarkoittaisi siis informaalien hoivatyön vähentämistä kodeissa ja tämä tarkoittaisi samalla formaalisen hoivatyön lisääntymistä päiväkodeissa. Diskurssissa esiintyy arvio hallituksen päätöksestä säilyttää kotihoidon tuki poliittisena valintana. Työmarkkinajärjestöjen esitykset voidaan kuitenkin nähdä yhtä lailla poliittisina. Myös diskurssissa esiintyvä käsitys omien lasten hoitamisesta uhkana työllisyydelle sekä diskurssissa esiintyvä käsitys työstä voidaan nähdä poliittisena. Kansantalouden tilinpidossa ja yleisesti yhteiskunnan tilastoinnissa työn määrittely perustuu ansio- eli palkkatyöhön, mutta se on sopimuksenvarainen määrittely.

Työn määritelmän konstruoituneisuus ilmenee hyvin esimerkiksi siinä, että vuoden 2021 alussa Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksissa käytettävää työllisen määritelmää muutettiin Euroopan unionin perusasetuksen vuoksi. Aikaisemmin yli kolme kuukautta vanhempainvapaalla olevat vanhemmat määriteltiin työvoiman ulkopuolelle, mutta työllisen määritelmän muutoksen jälkeen äitiys- ja isyysvapaalla sekä ansiosidonnaisella vanhempainvapaalla olevat määritellään työllisiksi. (Tilastokeskus 2021b.)

Työllisen määritelmä on siis vahvasti konstruoitunut, eikä työ merkitse aina ja väistämättä yhtä tiettyä asiaa (palkkatyön tekemistä) vaan työllisyys voidaan ymmärtää ja selittää eri tavoin. Myös Tilastokeskuksen uusi määritelmä voidaan nähdä puutteellisena, kun verrataan Kansainvälinen työjärjestö ILO:n määrittelyyn, jonka mukaan kaikki se on työtä, jonka joku muu kuin itse voisi tehdä ja jolla tuotetaan palveluita tai tavaroita (ILO 2013).

“Koko perheen etu on myös se, että molemmilla vanhemmilla on töitä ja julkinen talous on tasapainossa. Lapsiperheet tarvitsevat kaksi palkkapussia menojensa kattamiseen. Perheille on tärkeää, että julkinen valta kykenee rahoittamaan julkisen vastuulla olevat etuudet ja palvelut kestäväällä tavalla ilman kohtuutonta velkataakkaa tuleville sukupolville.” (Rantahalvari 2020)

Diskurssista on tulkittavissa tyypillisiä elementtejä diskursiivisesta vallasta esittäen lasta hoitavien negatiivista vaikutusta Suomen työllisyysasteeseen ja luoden kotihoidon tuesta negatiivista kuvaa niin naisten ansiotyöuran kuin julkisen talouden kannalta. Edellä olevassa otteessa Rantahalvari antaa ymmärtää EK:n blogissa, että perhe-etuudet- ja palvelut voisivat aiheuttaa tulevaisuudessa “kohtuutonta” velkataakkaa. Vaikuttaa siltä, että Rantahalvari on ohittanut sen tosiasian, että lapsiperheet “tuottavat” tulevaisuuden työvoiman eli tulevaisuuden julkisten etuuksien kuten esimerkiksi eläkkeiden maksajat. Uhka työllisyydelle -diskurssissa tulevaisuuden työvoiman kasvattamista eli oman lapsen hoitamista ei määritellä työkksi ja sitä vasten Rantahalvarin kirjoitus on tyypillistä kyseiselle diskurssille.

Otteessa oleva toteamus, että lapsiperheet tarvitsevat kaksi palkkapussia menojen kattamiseen kuvastaa varsin syvälle suomalaiseen kulttuuriin juurtunutta kahden elättäjän perhemallia (Julkunen 2010, 163; Oksanen 2006, 120). Suomalaisten naisten elämää hallitsevat sellaiset kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet, joissa naisten ansiotyö on käännetty positiiviseksi välttämättömyydeksi (Oksanen 2006, 144). Ei ole kuitenkaan väistämätöntä, että yhteiskunnan järjestelmä ja perheiden talous perustuu siihen, että perheessä kummatkin vanhemmat käyvät ansiotyössä.

Monissa maissa puoliset voivat valita verotetaanko heitä yhdessä vai erikseen ja veroprosentti laskee etenkin, jos perheessä on yksi palkansaaja ja toinen vanhemmista hoitaa lapsia kotona. Suomessa perhe ei kuitenkaan vaikuta lainkaan palkkaverotukseen. Kansainvälisesti verrattuna Suomi on suhteellisesti ankarampi verottaja perheille kuin yksinäiselle palkansaajalle. Suomi on verottajana suhteellisesti ankarimmillaan sellaisten perheiden kohdalla, joissa on kaksi huoltajaa, mutta vain yksi palkansaaja. (Kirkko-Jaakkola 2021, 43–44.)

“EK:n esitys parantaisi naisten työmarkkina-asemaa.” (EK 2021)

Uhka työllisyydelle -diskurssi konstruoi varsinkin pitkään kotihoidon tukea saavat naiset huonosti työllistyvinä, jotka tulisi ohjata oman ja yhteiskunnan edun vuoksi nopeammin (ansio)töihin. Suomalaisten naisten subjektiivinen kokemus eroa kuitenkin tästä. Sirpa Weckströmin tutkimuksen mukaan pitkään kotihoito ei ole yleensä heikentänyt suomalaisten äitien ammatillista uraa. Weckström tutki äitien asennetta palkkatyön vähentämistä kohtaan, kokemusta lasten kotihoidon vaikutuksesta ammatilliseen uraan sekä äitien kokemuksia työelämästä ja yleistä tyytyväisyyttä elämään. Tutkimuksen löydökset eivät vastaa yleiseksi muodostuneita oletuksia lasten kotihoidontuesta ammatillista uraa

heikentävänä tukena. Tutkimuksen mukaan alle viidennes suomalaisista äideistä arveli uransa kärsineen lasten kotihoidon takia. Kouluikäisten lasten äideistä näin ajatteli enää joka kymmenes. Myös ne äidit, jotka olivat hoitaneet lapsiaan pitkään kotona kokivat, että lasten hoitamisella oli ollut verrattain vähän negatiivisia vaikutuksia heidän ammatilliseen uraan. (Weckström 2018.)

“Naisten työllisyysaste on 7 prosenttiyksikköä matalampi kuin miesten. Naisten työllisyysaste verrattuna Ruotsin 25–34-vuotiaisiin on Suomessa jopa 5 prosenttiyksikköä matalampi!” (Vuori 2022)

Uhka työllisyydelle -diskurssissa ollaan huolissaan naisten työllisyysasteesta ja EK:n yhteyspäällikkö Lauri Vuori vertaa EK:n blogissa suomalaisten naisten työllisyysastetta suomalaisten miesten sekä ruotsalaisten naisten työllisyysasteeseen. Tilastokeskuksen asiantuntijat Anna Pärnänen ja Olga Kambur (2017) ovat kuitenkin todenneet, että työllisyysaste ei ole paras mittari pienten lasten vanhempien työssäkäynnin mittarina. Suomessa 1–2-vuotiaiden lasten äitien työssäoloaste on pienempi kuin ruotsalaisäitien, mutta ero tasoittuu nopeasti, kun lapsi kasvaa. Suomalaiset ja ruotsalaiset äidit käyvät ansiotyössä yhtä paljon, kun lapsi on 3–6-vuotias. Työllisyysastetta tarkastellessa jää huomiotta sekin, että osa-aikatyön tekemisessä on suuri ero Suomen ja Ruotsin välillä: ruotsalaisäideistä yli 40 prosenttia tekee osa-aikatyötä, kun lapsi on 3–6-vuotias – Suomessa puolestaan vain 16 prosenttia. (Pärnänen & Kambur 2017.) Vuori jatkaa blogissaan: *”Nykyinen järjestelmä ei tue työllistymistä, koska työllistymisen myötä menettää hoitorahan sekä joutuu vastaamaan muista työhön osallistumisen kustannuksista, kuten päivähoitomaksuista.”* THL:n tutkimuspäällikkö Minna Salmen mukaan kuitenkin vuosina 2014–2018 kotihoidon tuen käyttö väheni ilman, että siihen olisi tehty muutoksia ja 1–2-vuotiaiden lasten äitien työllisyysaste nousi lähes viisi prosenttiyksikköä. Salmen mukaan kotihoidon tuki ei olekaan ratkaiseva pienten lasten äitien työllisyysasteen kannalta, vaan oleellista on, onko ansiotyötä saatavilla. Salmi pohtii myös kotihoidon vähenemistä ja syntyvyyden jyrkkää alenemista (Salmi 2020.) Tutkimusten mukaan lapsettomuus on kasvanut erityisesti vähän koulutetuilla naisilla. Tämä joukko on ollut se, joka on myös käyttänyt kotihoidon tukea yleisemmin ja pidempään (Jalovaara 2019).

Diskurssi asettuu kyseenalaiseksi silloinkin, kun tarkastellaan naisten työllisyysastetta: Suomessa 15–64-vuotiaiden naisten työllisyysaste on pitkällä aikavälillä mitattuna huomattavasti muita EU-maita korkeammalla tasolla (THL 2022). Tämä siitä huolimatta, että työllisyysasteessa ei oteta huomioon kaikkia työn muotoja (esim. informaalia hoivatyötä). Naisten työuria ja lasten hoitoa koskevassa keskustelussa on myös hyvin vähän huomioitu se fakta, että pitkäaikaistyöttömyys on yleisempää miehillä kuin naisilla (Mt. 2022)

“Lisäksi on huomioitava pitkään kotona lasten kanssa olevien työvoimapalvelut. Yli puolet kotona olevista äideistä ovat ilman työpaikkaa, johon palata. Monella heistä ei ole työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista tai koulutusta. Erityisen hankalassa asemassa ovat maahan muuttaneet äidit, joiden työllistymismahdollisuudet ovat usein heikot.” (Glantz 2021)

Uhka työllisyydelle -diskurssissa kotihoidon tuen ongelmallisuutta perustellaan maahanmuuttajaäitien heikolla työllisyydellä. SAK:n sosiaalipoliittinen asiantuntija Tuuli Glantz ei ehdota kokonaan kotihoidon tuen lakkauttamista, mutta remonttia, jotta tuki vastaisi “nykyajan tarpeita”. Diskurssissa ilmenee kuitenkin ristiriitaisuutta. Samaan aikaan, kun kotihoidon tukea pidetään ongelmana STTK:n johtaja Taina Vallander tunnustaa, että maahanmuuttajanaisten työmarkkina-asema on joka tapauksessa heikko. Tästä huolimatta kotihoidon tukea pidetään ongelmana, sillä muissa Pohjoismaissa ei ole enää kotihoidon tukea, joka mahdollistaa pitkät poissaolot ansiotyöstä ja tilastojen mukaan matalasti koulutetut maahanmuuttajanaiset eivät välttämättä päädy niin sanotusti palvelujen piiriin eli koulutukseen tai työelämävalmennukseen (Vallander 2020).

Keskeisin ongelma maahanmuuttajaäitien kotoutumisessa ja suomen kielen oppimisessa ei kuitenkaan ole välttämättä kotihoidon tuki, vaan kotoutumispalveluiden saatavuus. Maahanmuuttajaäidit, jotka hoitavat lapsiaan kotihoidon tuella eivät saa aina kotoutumispalveluita eli esimerkiksi kielikoulutusta lainkaan. Valtioneuvoston selonteossa kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (Valtioneuvosto 2021) on esitetty, että yhtenä keskeisenä haasteena on työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien tavoittaminen. Kotihoidon tuella olevien tavoitettavuuden edistämiseksi on selvitetty mahdollisuuksia säätää viranomaisille velvoite tarjota kotoutumisohjelman palveluita järjestelmällisesti myös kotihoidon tukea saaville maahanmuuttajille (Mt, 65). Valtioneuvoston selonteossa esitetään ratkaisuksi tavoittamiseen esimerkiksi matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteitä, monialaisen viranomaisyhteistyön kehittämistä muun muassa perhekeskusten kanssa, järjestöjen välistä yhteistyötä sekä monikielistä viestintää. Yhtenä ratkaisuna esitetään myös tiedon jakamista kotoutumisohjelman palveluista oleskeluluvan myöntämisen yhteydessä (Mt. 67).

5.2. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssi

Tasa-arvotema nousee aineistostani hieman vähemmän esille kuin mitä etukäteen oletin siitä nousevan. Tasa-arvoa tavoitteleva diskurssi on kuitenkin yksi selkeästi erottuva diskurssi ja se kietoutuu yhteen erityisesti uhka työllisyydelle -diskurssin kanssa. Diskurssissa vanhempien valinnanvapaus perhevapaiden jakamisessa nähdään tasa-arvoa heikentävänä ja isien kiintiöiden lisääminen nähdään tasa-arvoa lisäävänä.

Aikaisemmin 2000-luvulla työnantajajärjestöt torjuivat isäkiintiöt kustannusten ja perheiden valinnanvapauden vuoksi ja SAK suhtautui epäillen isäkiintiöiden kasvattamiseen. 2000-luvun lopussa kuitenkin kaikki työmarkkinajärjestöt kääntyivät kannattamaan isille kiintiöityjä vapaita (ks. esim. Elomäki ym. 2020, 36). Aineistossani tätä aiempaa erimielisyyttä isäkiintiöistä ei nouse esiin, vaan diskurssi on yhtenäinen ja konstruoi äitien käyttämät pitkät perhevapaat tasa-arvon kannalta huonona. Diskurssissa on kuitenkin havaittavissa hieman erilaisia painotuksia ja esimerkiksi SAK:n esitykset ovat ristiriitaisia. Elomäen ym. (2020, 44) mukaan SAK vastusti Sipilän hallituksen (2015–2019) aikaan leikkauksia äitien käyttämiin etuuksiin, mutta omassa perhevapaamallissaan SAK (2016a) esitti kuitenkin ansiosidonnaisten vanhempainvapaiden sekä kotihoidon tuen hoitorahan pakollista tasajakoa vanhempien kesken. Tämä olisi käytännössä tarkoittanut kotihoidon tukeen leikkausta sekä kestoltaan että osalla tuen saajista myös määrältään.

“Naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen edellyttää aidosti tasa-arvoa kohentavan perhevapaauudistuksen. Sellainen saadaan jakamalla perhevapaoikeudet myös käytännössä tasan ja mitoittamalla perhevapaiden kesto uudelleen.” (Rantahalvari 2020)

EK (2017) esitti perhevapaamallissaan ansiosidonnaisten pakollista jakamista ja kotihoidon tuen leikkaamista kolmesta vuodesta puoleentoista vuoteen, mikä olisi ollut raju leikkaus. Omaan malliaan EK piti esillä edelleen Marinin hallituksen aikaan ja perhevapaiden rajua leikkaamista perusteltiin muun muassa tasa-arvolla. Blogikirjoituksessaan EK:n johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari pyrkii perustelemaan leikkausta tasa-arvotekona ja sillä, että lapsella on kaksi vanhempaa: *“vastuu jälkikasvun hoidosta kuuluu molemmille vanhemmille”* Rantahalvari jatkaa.

“Akava esittää perhevapaamallissaan muutoksia, jotka lisäävät työelämän tasa-arvoa ja nostavat työllisyysastetta. Tavoitteena on, että miehillä ja naisilla on yhtäläiset mahdollisuudet rakentaa hyvä ja palkitseva työura.” (Akava 2017)

Kuten EK myös palkansaajajärjestö Akava korostaa miesten ja naisten ansiotyöuraa ja tasa-arvoa työelämässä. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa tasa-arvo määrittyykin kapeasti työelämän tasa-arvona. Perhevapaissa tasa-arvo ymmärretään lopputulosten tasa-arvona, jossa perhevapaat jaetaan tasan vanhempien kesken ja ansiotyöura asetetaan perheajan edelle. Diskurssissa ei nähdä tasa-arvona sitä, että äideillä ja isillä on yhtäläiset oikeudet perhevapaisiin, vaan lopputuloksen eli perhevapaiden jakamisen tulee olla sama. Voidaan jopa sanoa, että kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa naisen ansiotyöuraa pidetään tasa-arvon kriteerinä ja tällaisen näkemyksen juuret juontavat melko kauas suomalaisessa kulttuurissa.

Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä Suomessa pyrittiin tukemaan perhepolitiikalla vanhempien välistä tasa-arvoa työn ja perheen yhteensovittamisessa. Ansiotyö on julkista elämää ja Julkusten mukaan sitä voi sen vuoksi politisoida ja ohjata lainsäädännöllä. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa tulee näkyväksi tasa-arvolain kahdet kasvot: laki on sukupuolineutraali ja sen tavoitteena on estää sukupuolen mukainen syrjintä. Toisaalta lain tavoitteena on edistää naisten asemaa työelämässä. (Julkunen 2010, 149.) Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa tulee näkyväksi Suomeen juurtunut kahden elättäjän malli, joka on ollut vakiintunut normi suomalaisessa yhteiskunnassa jo pitkään (Mt. 163). Suomalainen tasa-arvopolitiikka on pitkälti keskittynyt mahdollistamaan äitien työssäkäyntiä kodin ulkopuolella ja tätä varten on rakennettu julkinen päivähoitojärjestelmä, joka on tuottanut samalla naisvaltaisia (matalapalkkaisia) hoiva-ammatteja ja työpaikkoja.

“Kuntatyönantajat on mukana uudistamassa perhevapaita, ja päätavoitteenamme on saada myös isät kantamaan vastuunsa lastensa hoidosta.” (Ojanen 2017)

Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssi käsittelee perhevapaita ja erityisesti kotihoidon tukea naiskysymyksenä. Kotihoidon tukea voi saada kaikki alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmat eli myös isät, mutta tilastojen mukaan lähes kaikki kotihoidon tuen saajat ovat äitejä. Esimerkiksi vuonna 2020 kotihoidon tuen saajista 92 prosenttia oli naisia ja 8 prosenttia miehiä (Kela 2022b). Kuntatyönantajien (KT) neuvottelupäällikkö Sari Ojanen nostaa blogikirjoituksessaan esiin KT:n päätavoitteen ja vaatii isiä kantamaan vastuunsa lasten hoidosta. Äiti on yleensä kotihoidon tuen saajana, mutta hoivavastuu voi jakaantua hyvinkin tasaisesti vanhempien kesken, jos äiti käy lastenhoidon ohella ansiotyössä tai opiskelee. Tilastot eivät kerro sitä, miten lastenhoito tosiasiaa jakaantuu vanhempien kesken. Kotihoidon tuen saamista ei ole nimittäin rajoitettu tuen saajan toiminnan perusteella eli se ei rajoita opiskelua tai ansiotyössä käyntiä. Kotihoidon tuen voi käyttää myös hoitajan palkkaamiseen, eikä sen saamista ole sidottu hoitovapaan pitämiseen (Kela 2021). OECD:n raportin mukaan ero hoivavastuun kantamisessa tasaantuu lapsen kasvaessa. Äidit viettävät selkeästi enemmän aikaa alle kouluikäisten lasten kanssa kuin isät, mutta kouluikäisten lasten kohdalla ero kaventuu huomattavasti. Raportin mukaan suomalaisisät viettävät kouluikäisten lastensa kanssa jopa enemmän aikaa kuin äidit. (OECD 2017, 192.)

“Nykyinenkin järjestelmä sallisi isien käyttävän perhevapaajaksoja enemmän kuin mitä he nyt tekevät. On kuitenkin tärkeää, että isien kiintiöitä kasvatetaan, jotta tasa-arvossa edistytään.” (STTK 2020)

Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa kyseenalaistetaan perheiden valintoja ja perhevapaiden käyttöä halutaan ohjata vahvemmin. Diskurssissa ei huomioida perheiden valintojen taustalla olevia syitä. On

mahdollista, että perhevapaiden pakollinen jakaminen lisäisi niin kutsuttua lopputulosten tasa-arvoa eli sitä, että perhevapaiden pitäminen jakautuisi tasaisemmin naisten ja miesten välillä. Diskurssista herää samalla kysymys siitä, mitä tasa-arvo oikeastaan on. Käytännössä perhevapaiden pakollinen jakaminen heikentäisi joidenkin ihmisten toimintamahdollisuuksia eli voidaan sanoa, että mahdollisuuksien tasa-arvo heikkenisi. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa onkin sisäinen epäloogisuus: vanhempainvapaiden jakaminen tiukemmin vanhempien kesken ja kotihoidon tuen leikkaaminen esittää tasa-arvoa lisäävänä, mutta sosiaalisten etujen leikkaaminen heikentäisi erityisesti pienituloisten (naisten) asemaa. Esimerkiksi Sipilän hallituksen valmistelemat mallit olisivat leikanneet erityisesti pienituloisten perheiden etuuksia sekä niiden perheiden etuuksia, joissa äiti on pitkään perhevapaalla. (ks. esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2018).

“Esitetty uudistus ei sisällä riittävästi elementtejä, jotka kannustaisivat perheitä muuttamaan perhevapaiden käyttöä nykyisestä. Tavoite palkkatasa-arvon ja muun tasa-arvon edistämisestä tai perhevapaiden nykyistä tasaisemmasta jakautumisesta tuskin toteutuu.” (Kuntatyönantajat 2021)

Marinin hallituksen elokuussa 2022 voimaan astuva perhevapaaudistus ohjaa perhevapaiden jakamiseen, mutta sallii kuitenkin vapaiden siirtämisen toiselle vanhemmalle, siten että äitien käytössä olevat perhevapaat eivät lyhene, ellei perhe niin tahdo. Kiintiöillä tasa-arvoa -diskurssissa esiintyy tyytymättömyyttä tähän, eikä diskurssissa uskota, että tämä johtaa tasa-arvon toteutumiseen. Tasa-arvo voidaan kuitenkin ymmärtää kielellisenä konstruktiona, joka on aikaan ja paikkaan sidottu eli kontekstisidonnainen käsite. Tasa-arvoon on olemassa hyvin monenlaisia, toisistaan poikkeavia näkökulmia ja lähestymistapoja. Esimerkiksi lasten hoitoon liittyen suurin osa feministeistä on aina kannattanut lasten päivähoitoa, mutta on kuitenkin myös feministejä, jotka ovat korostaneet naisen oikeutta olla äiti ja hoivaaja. Pitkät perhevapaat ja kotihoidon tuki sopivat hyvin tällaiseen näkemykseen (Sipilä 2012, 33).

5.3. Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssi

Aineistossani perhevapaaudistusta, jossa perhevapaita jaettaisiin vahvemmin vanhempien kesken ja lasten kotihoidon tukea leikattaisiin, pidetään ratkaisuna monimutkaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin kuten heikkoon työmarkkina-asemaan ja työllisyysasteeseen. Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa yhteiskunnan resursseja halutaan jakaa uudestaan siirtämällä lasten kotihoidon tukeen käytettäviä yhteiskunnan varoja varhaiskasvatukseen eli institutionaaliseen lasten päivähoitoon.

“Resursseja kotihoidontuesta pitää siirtää laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.” (Akava 2020)

Varhaiskasvatuksen liittyvissä keskusteluissa esiintyy usein sana “laadukas” ja niin esiintyy myös tarkastellussa aineistossa. Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa laadukkaan varhaiskasvatuksen määritelmä jää epäselväksi, mutta diskurssi esittää kotihoidon tuen resurssien siirtämistä varhaiskasvatuspalveluihin sen laadun parantamiseksi. Diskurssi luo kuvaa, että kotihoidon tukea leikkaamalla voisi kehittää varhaiskasvatusta ja parantaa sen laatua.

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen laadun minimitason, mutta laadun voidaan ajatella olevan enemmän kuin lain minimitason noudattamista. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan myös opetushallituksen laatimia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, jotka ovat paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjana. Opetusalan ammattijärjestön (2019) mukaan valtakunnalliset perusteet takaavat, että varhaiskasvatus on laadukasta ympäri Suomen. On kuitenkin todettu, että varhaiskasvatuksen laatu vaihtelee yksiköittäin (Komi 2019). Suomen lähi- ja perushoitajaliitto (2018) pitää suuria ryhmäkokoja varhaiskasvatuksen suurimpana ongelmana.

“Kotihoidontuesta tulevat säästöt EK käyttäisi kokonaisuudessa päivähoidon saatavuuden ja laadun parantamiseen.” (EK 2017)

Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa näkyy mielenkiintoisesti käsitteiden muuttuminen. Aineistossa esiintyvä päivähoito-termi viittaa selvästi päiväkodeissa tapahtuvaan hoitoon, mutta Suomessa tuetaan sekä formaalia että informaalia päivähoitoa. Informaalia eli esimerkiksi lapsen kotona tapahtuvaa lastenhoitoa tuetaan perhe-etuksien (esim. kotihoidon tuen) lisäksi avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla kuten kerhoilla ja avoimen päiväkodin toiminnalla, johon lapsi voi osallistua yhdessä vanhemman kanssa. Formaalia lastenhoitoa eli esimerkiksi päiväkodissa tapahtuvaa hoitoa/varhaiskasvatusta puolestaan tuetaan subventoimalla varhaiskasvatusmaksuja, jolloin vanhemmat maksavat lapsen hoidosta huomattavasti vähemmän kuin, mitä se todellisuudessa maksaa. Esimerkiksi vuonna 2020 kuudessa suurimmassa kaupungissa asiakasmaksutulot kattoivat kunnallisessa päiväkodissa järjestetyn varhaiskasvatuksen kokonaiskustannuksista 8,9 prosenttia (Kuusikko-työryhmä 2021, 35–37, 101). Yhteiskunnan tarjoamat päivähoito-/varhaiskasvatuspalvelut ovat palveluita käyttäville kotitalouksille merkittävä tuki taloudellisesti, ja kotihoidon tuen resurssien siirtäminen palveluihin vahvistaisi tätä tukea heikentäen palveluita käyttämättömien yhteiskunnallista tukea.

Nykyään lähinnä arkipuheessa käytettävä päivähoito-termi nousee esille aineistossa, vaikka varhaiskasvatus-termin käyttö alkoi vakiintumaan jo vuonna 2015 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain

myötä, joka korvasi lain lasten päivähoidosta (Laki lasten päivähoidosta (36/1973); Varhaiskasvatuslaki 580/2015). Muutosta päivähoidosta varhaiskasvatukseksi oli valmisteltu pitkään: vuonna 2013 lasten päivähoido siirtyi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoitavaksi. Tällöin päivähoido, joka oli ollut osa sosiaalihuollon kokonaisuutta, siirrettiin osaksi koulutusjärjestelmää. (Ks. esim. HE 159/2012.) Päivähoido syntyi 1970-luvulla tarpeeseen saada lapset hoitoon vanhempien työskennellessä kodin ulkopuolella. Päivähoido-termi viittaa lapsen hoivaan ja huolenpitoon, kun taas varhaiskasvatus-termi korostaa päivähoidossa annettavaa kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatuslakiin (580/2015) kirjattiin myös tavoitteet varhaiskasvatukselle ja lain myötä uutena tuli myös jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.

“Tutkimuksen mukaan ”suurempi kotihoidon tuki pidentää äitien kotihoitajaksoja ja vähentää työllisyyttä”. Tutkijoiden mukaan pidemmät hoitajakso kotona puolestaan vaikuttavat lapsen kehitykseen negatiivisesti eikä varovaisellakaan tarkastelulla tulokset osoita kotihoidon tuella olevan positiivisia vaikutuksia lapsiin.” (Glantz 2018)

Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssi pyrkii luomaan kuvaa päiväkodin varhaiskasvatuksesta parempana vaihtoehtona ja sen järjestämiseen halutaan lisätä yhteiskunnan resursseja kotihoidon kustannuksella. Lapset halutaan myös ohjata päiväkodin varhaiskasvatukseen kotihoidon sijasta. Edellä olevassa lainauksessa Glantz viittaa SAK:n blogissa paljon keskustelua herättäneen Palkansaajien tutkimuslaitoksen (PT) ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VTT) laatimaan selvitykseen kotihoidon tuen vaikutuksesta lapsiin, jonka mukaan 1–2-vuotiaille lapsille olisi keskimäärin parempi osallistua kodin ulkopuoliseen varhaiskasvatukseen kuin olla pelkästään kotihoidossa (Kosonen & Huttunen 2018, 4). Glantz myöntää, että PT:n ja VTT:n selvitys on vain yksi näkökulma kotihoitotuki-keskusteluun, mutta käyttää sitä kuitenkin perusteluna sille, että kotihoidon tukea pitää muuttaa. *“Kotihoidon tuki ei ole ongelmaton”* Glantz (2018) jatkaa kirjoituksessaan.

PT:n ja VATT:n selvityksessä väitetään, että päivähoido eli kodin ulkopuolinen varhaiskasvatus olisi parempi 1–2-vuotiaille ja tätä perusteltiin mm. sillä, että varhaiskasvatuksessa kehittyisi paremmin, ja että varhaiskasvatus tasoittaisi lasten välisiä osaamiseroja (Kosonen & Huttunen 2018, 4). Väite kodin ulkopuolisen varhaiskasvatuksen paremmuudesta 1–2-vuotiaille näyttäytyy kuitenkin hyvin kyseenalaisena, kun tarkastelee muita tutkimuksia (ks. esim. Saarinen, Lipsanen, Huotilainen, Hintanen & Keltikangas-Järvinen 2019). Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa sivuutetaan tutkimukset, joiden mukaan varhaiskasvatuksen aloittaminen liian varhain (ennen kolmea ikävuotta) voi vähentää sen positiivisia vaikutuksia. Kolmen vuoden ikä on yleisesti tunnustettu rajapyykki, jonka

jälkeen lapsella on paremmat kognitiiviset ja sosioemotionaaliset valmiudet sopeutua varhaiskasvatukseen kuin nuorempana. Liian varhain aloitettu varhaiskasvatus, liian suuressa ryhmässä, liian pitkät päivät ja hoitajien vaihtuminen kasvattaa tutkimusten mukaan riskiä aggressiiviselle käytökselle. (Saarinen 2020.)

“STTK:n viime vuonna teettämän kyselyn mukaan enemmistö (53 %) suomalaisista olisi valmis leikkaamaan kotihoidon tuen kestoja, jos samalla lapsiperheiden palveluja kehitettäisiin.” (STTK 2019)

Resurssit varhaiskasvatukseen -diskurssissa STTK pyrkii luomaan kuvaa, että kansalaiset eivät kannata kotihoidon tukea vetoamalla vuonna 2018 teettämäänsä kyselyyn, jonka mukaan enemmistö suomalaisista olisi valmis siirtämään resursseja kotihoidon tuesta “lapsiperheiden palvelujen” kehittämiseen. STTK:n kyselyn tulos poikkeaa kuitenkin merkittävästi muista 2010-luvulla tehdyistä kyselytutkimuksista. Esimerkiksi Väestöliiton perhebarometreissa on selvitetty useana vuonna kansalaisten mielipiteitä perhevapaista, ja niiden mukaan kansalaiset eivät juurikaan kannata julkisuudessa esillä olleita esityksiä kotihoidon tuen leikkaamisesta, vaan kotihoidon tukea haluttaisiin päinvastoin kehittää ajallisesti ja rahallisesti nykyistä paremmaksi. Väestöliiton kyselytutkimusten mukaan koko 2010-luvun ajan on pidetty vähintään melko tärkeänä, että lasten kotihoidon tuen voisi ulottaa jopa lapsen kouluikänsä asti. Perhebarometrien mukaan erityisesti naiset halusivat suurentaa kotihoidon tuen hoitorahaa. Vuoden 2018 perhebarometrissa vain joka kymmenes olisi ollut valmis leikkaamaan kotihoidon tukea. (Kontula 2018, 74–78.)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, minkälaisia lasten kotihoidon tukea koskevia diskursseja on tunnistettavissa suomalaisten työmarkkinajärjestöjen kannanotoissa 2010- ja 2020-luvun taitteessa. Työmarkkinajärjestöjen kannanotoissa korostuu vaatimukset perhevapaiden uudistamisesta sekä huoli työllisyydestä ja tasa-arvosta. Paikansin ja nimesin tarkastelemastani aineistosta kolme erottuvaa diskurssia: uhka työllisyydelle, kiintiöillä tasa-arvoa sekä resurssit varhaiskasvatukseen diskursseja. Työmarkkinajärjestöjen puheenvuoroissa otetaan voimakkaasti kantaa siihen, mitä perhevapaille ja erityisesti kotihoidon tuelle pitäisi tehdä.

“Uudistusta on jatkettava tulevalla hallituskaudella perhevapaajärjestelmää edelleen kehittämällä ja tekemällä kotihoidontuen uudistus.” (Akava 2021)

Kaikissa diskursseissa esiintyi tyytymättömyyttä Marinin hallituksen perhevapaaudistukseen, joka astuu voimaan elokuussa 2022 ja diskursseja ovat nousseet voimakkaasti esiin julkisessa keskustelussa. Tutkielman analyysin perusteella voidaan osoittaa, että diskursseiden muodostama narratiivi vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Ne luovat osaltaan kuvaa, että lasten kotihoidon tukea tulisi muuttaa tai jopa poistaa kokonaan naisten työllisyyttä heikentävänä ja tasa-arvon vastaisena tukena ja resursseja tulisi siirtää institutionaalisen päivähoiton järjestämiseen.

Tutkielman analyysi osoittaa myös, että työmarkkinajärjestöt konstruoivat määritelmän työstä kapeasti ansiotyönä ja se vaikuttaa yhteiskunnallisessa keskustelussa käsityksiin siitä, mitä työ on. Työmarkkinajärjestöjen diskursseissa naisen ansiotyöuraa pidetään tasa-arvon kriteerinä ja päiväkodin varhaiskasvatusta suositeltavampana kuin lasten hoitamista kotona. Analyysin perusteella on havaittavissa, että keskeiset käsitteet työ ja tasa-arvo ovat vahvasti kontekstisidonnaisia käsitteitä ja ne voidaan ymmärtää sosiaalisina ja kielellisinä konstruktioina. Diskursseissa on myös havaittavissa tyyppisiä piirteitä diskursiivisesta vallasta: kotihoidon tuesta luodaan negatiivista kuvaa niin naisten ansiotyöuran kuin julkisen talouden kannalta ja tämän perusteella lapset ja resurssit pyritään ohjaamaan kodin ulkopuoliseen varhaiskasvatukseen.

Tilastojen perusteella on havaittavissa, että naiset hoitavat lapsia kotihoidon tuella huomattavasti useammin kuin miehet, mutta analyysissa todettiin, että se ei kuitenkaan näytä vaikuttavan pidemmällä aikavälillä naisten työuriin kansainvälisesti vertailtuna, eikä äitien subjektiivisen kokemuksen mukaan (THL 2022; Weckström 2018). Palkkakehitykseen ja eläkkeen määrään omien lasten hoitaminen kotihoidon tuella kyllä vaikuttaa, mutta tulisiko palkka- ja eläkekuoppa kompensoida kotihoidon tuen leikkaamisen sijaan?

Viime vuosina on huolestuttu merkittävästi alentuneesta syntyvyydestä. Suomessa on vuosikymmenien ajan uskottu, että naisten mahdollisuus yhdistää ansiotyö ja lastenhoito ylläpitää kohtuullisen korkeaa syntyvyyttä (Hiilamo 2021, 149.) Mielestäni on huomionarvoista, että syntyvyys kasvoi vuosien 2000–2010 välillä, mutta lähti jyrkkään laskuun 2010-luvulla (Suomen virallinen tilasto 2020). Tämän tutkielman perusteella ei ole mahdollista väittää, että näillä asioilla olisi yhteyttä toisiinsa, mutta juuri 2010-luvun alussa mediassa alettiin muun muassa työmarkkinajärjestöjen esittämien näkemysten pohjalta kyseenalaistamaan voimakkaasti lasten kotihoitoa ja kotihoidon tukea sillä perusteella, että tuki syrjäyttäisi naisia työelämästä. Tämä narratiivi jatkui koko 2010-luvun ajan ja vuosien aikana se sai niin sanotusti tuulta purjeisiin ja perhevapaiden uudistamispyrkimysten keskeisiä tavoitteita on ollut siirtää kotiäitejä ansiotöihin ja lapsia päiväkotihoidon. Syitä syntyvyyden laskulle on epäilemättä useita, mutta yhteiskunnallista ilmapiiriä ja hallitusten perhepolitiikkaa ei voi ohittaa.

Perhevapaita ja lasten kotihoidon tukea on tutkittu eri näkökulmista ja kandidaatin tutkielmani tuo yhden näkökulman kiistelyyn aiheeseen. Pienten lasten hoitoa koskevan poliittisen keskustelun keskeisimpiä kysymyksiä ovat kysymykset siitä, miten perheet järjestävät lastensa hoidon ja miten yhteiskunta tukee perheitä siinä. Tutkielmassa havaitut diskurssit poikivat runsaasti lisätutkimusmahdollisuuksia aiheesta, etenkin kun keskustelu kotihoidon tuesta ja perhevapaista jatkunee. Kotihoidon tuki esitetään tasa-arvon vastaisena, mutta onko se todella sitä? Voisiko naisten ja miesten välisen tasa-arvon saavuttaa parhaiten ryhtymällä arvostamaan toimintaa ja tehtäviä, joita naiset (tyypillisesti) tekevät? Ajattelin, että naisten tekemän palkattoman työn merkitys yhteiskunnalle olisikin tärkeä jatkotutkimuksen kohde.

Tutkielma osoittaa, että työmarkkinajärjestöjen kannanottoja on leimannut vahva ansiotyönäkökulma, jossa palkattoman työn arvoa ei nähdä. Kotiäitien työllistymisestä ollaan huolissaan ja huoli kohdistuu erityisesti pitkään kotihoidon tukea saaneisiin äiteihin. On kuitenkin aiheellista pohtia, mitä työ on ja mitä lasten hoitaminen on, jos se ei ole työtä? Lapsia ja resursseja halutaan siirtää varhaiskasvatukseen, mutta muuttuuko lasten hoitaminen arvokkaaksi työksi vasta, kun sen tekee verorahoilla palkattu “varhaiskasvattaja”? Voiko sillä olla vaikutusta syntyvyyden rajuun laskuun, että omien lasten hoitamista ei arvosteta, ei tunnusteta työksi ja korvata sen aiheuttamia ansiomenetyksiä? Näihin kysymyksiin en tutkielmani puitteissa pysty vastaamaan, mutta niissä olisi hyviä jatkotutkimuksen aiheita.

LÄHTEET

PRIMÄÄRIAINEISTO

Akava (2017). Perhevapaamalli. Linjapaperi 29.3.2017. Saatavissa <<https://akava.fi/tavoitteet/tyollisyys/perhevapaamalli/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Akava (2020). ”Akava: Hallituksen esittelemä perhevapaaudistus ei lisää työllisyyttä”. Tiedote 5.2.2020. Saatavissa <<https://akava.fi/uutiset/akava-hallituksen-esittelema-perhevapaaudistus-ei-lisaa-tyollisyytta/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Akava (2021). ”Akava: Perhevapaaudistus tuo yhdenvertaisuutta mutta kannustaa heikosti vapaiden jakamiseen”. Tiedote 16.2.2021. Saatavissa <<https://akava.fi/uutiset/akava-perhevapaaudistus-tuo-yhdenvertaisuutta-mutta-kannustaa-heikosti-vapaiden-jakamiseen/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

EK (2017). ”Perhevapaat uudistettava naisten työmarkkina-aseman ja työllisyyden parantamiseksi”. Tiedote 28.2.2017. Saatavissa <<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/perhevapaat-uudistettava-naisten-tyomarkkina-aseman-ja-tyollisyyden-parantamiseksi/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

EK (2021). ”Perhevapaaudistus ei paranna naisten työmarkkina-asemaa”. Tiedote 16.2.2021. Saatavissa <<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/perhevapaaudistus-ei-paranna-naisten-tyomarkkina-asemaa/#spf-perhevapaaudistus>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Glantz, T. (2018). ”Kotihoidon tuki on edelleen tarpeellinen mutta se kaipaa muutoksia”, blogi. SAK. 15.6.2018. <<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/kotihoidon-tuki-edelleen-tarpeellinen-mutta-se-kaipaa-muutoksia>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Glantz, T. (2021). ”Hyvä paha kotihoidon tuki”, blogi. SAK. 3.2.2021. <<https://www.sak.fi/ajankohtaista/blogi/hyva-paha-kotihoidon-tuki>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT (2021). ”Työnantajien kustannuksia lisäävä perhevapaaudistus ei edistä tasa-arvoa”. Tiedote 16.1.2021. Saatavissa <<https://www.kt.fi/uutiset-ja-tiedotteet/2021/perhevapaaudistus-ei-lisaa-tasa-arvoa>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Murto, K. (2019). ”Tarvitsemme perhemyönteisyyttä tukevan perhevapaaudistuksen”, blogi. STTK. 4.10.2019. <<https://www.sttk.fi/2019/10/04/tarvitsemme-perhemyonteisyytta-tukevan-perhevapaaudistuksen/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Ojanen, S. (2017). ”Myös miehet on saatava perhevapaille”, blogi. Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat. 9.10.2017. <<https://www.kt.fi/blogi/2017/miehet-perhevapaille>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Oksala, I. (2017). ”Oksala bloggaa: perhevapaaudistuksella tasa-arvoa”, blogi. Elinkeinoelämän keskusliitto. 17.3.2017. <<https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/oksala-bloggaa-perhevapaaudistuksella-tasa-arvoa/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Rantahalvari, V. (2020). ”Rantahalvari bloggaa: Naiset ansaitsevat tasa-arvoa aidosti kohentavan perhevapaa uudistuksen”, blogi. Elinkeinoelämän keskusliitto. 8.3.2020. <<https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/rantahalvari-bloggaa-naiset-ansaitsevat-tasa-arvoa-aidosti-kohentavan-perhevapaa-uudistuksen/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

SAK (2016a). ”Perhepalikat uusiksi - SAK:n malli perhevapaiksi”. Verkkoaineisto 21.4.2016. Saatavissa <<https://www.sak.fi/aineistot/julkaisut/perhepalikat-uusiksi>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

SAK (2016b). ”SAK vaatii perhevapaiden pikaista uudistamista”. Tiedote 30.8.2016. Saatavissa <<https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/sak-vaatii-perhevapaiden-pikaista-uudistamista>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

SAK (2017). ”Työmarkkinakeskusjärjestöt: Perhevapaiden uudistaminen aloitettava pikaisesti”. Tiedote 18.8.2017. Saatavissa <<https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/tyomarkkinakeskusjarjestot-perhevapaiden-uudistaminen-aloitettava-pikaisesti>>, luettu 17.1.2022.

SAK (2021). ”SAK perhevapaaudistuksesta: Työn ja perheen yhteensovittaminen helpottuu, mutta joustavuudessa jäätii puolitiehen”. Verkkouutinen 16.2.2021. Saatavissa <<https://www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/sak-perhevapaaudistuksesta-tyon-ja-perheen-yhteensovittaminen-helpottuu-mutta-joustavuudessa-jaatiin-puolitiehen>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

STTK (2019). ”STTK: Perhevapaaudistus käyntiin tasa-arvo ja joustavuus edellä”. Tiedote 8.1.2019. Saatavissa <<https://www.sttk.fi/2019/01/08/sttk-perhevapaaudistus-kayntiin-tasa-arvo-ja-joustavuus-edella/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

STTK (2020). ”STTK haluaa perhevapaaudistuksen valmiiksi”. Tiedote 5.2.2020. Saatavissa <<https://www.sttk.fi/2020/02/05/sttk-haluaa-perhevapaaudistuksen-valmiiksi/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Vallander, T. (2020). ”Vain joka toinen maahanmuuttajanainen työllistyy”, blogi. STTK. 12.11.2020. <<https://www.sttk.fi/2020/11/12/vain-joka-toinen-maahanmuuttajanainen-tyollistyy/>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

Vuori, L. (2022). ”Kotihoidontuki on työllisyys-toimen vastakohta”, blogi. Elinkeinoelämän keskusliitto. 31.1.2022. <<https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/kotihoidontuki-on-tyollisyystoimen-vastakohta/#spf-kotihoidon%20tuki>>, viimeksi luettu 22.4.2022.

SEKUNDÄÄRIAINIESTO

Kirjallisuus

Berger, P.L.. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Alkuteos *The Social Construction of Reality* (1966). Helsinki: Gaudeamus.

Elomäki, A., Mustosmäki, A. & Koskinen Sandberg, P. (2020). *Kamppailuja merkityksistä, kustannuksista ja vaikutusvallasta – Juha Sipilän hallituksen perhevapaaudistuksen kaatumisen kolmi-kantaisen tasa-arvopolitiikan näkökulmasta*. *Politiikka*, 62(1), 33–55. Saatavissa

<<https://doi.org/10.37452/politiikka.88407>>, luettu 22.4.2022.

Fraser, N. (1997). *Justice interruptus. Critical reflections on the "postsocialist" condition*. London: Routledge.

Hiilamo, H. (2021). *Syntymättömät lapset. Väestökysymys Suomen perhepolitiikassa*. Helsinki: Into Kustannus.

Hiilamo, H. & Kangas, O. (2009). *Trap for women or freedom to choose? The struggle over cash for child care schemes in Finland and Sweden*. *Journal of Social Policy*, 38(3), 457–475.

Holli, A-M. (2012). "Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimukseen". Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen & M. Saari. *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus, 73–98.

Jokinen, A. (2016) teoksessa Jokinen A., Juhila K., Suoninen E.: *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Julkunen, R. (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.

Kontula, O. (2018). 2020-luvun perhepolitiikkaa. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E52. Saatavissa <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/d62c37b5-2020-luvun-perhepolitiikka_baro2018.pdf>, luettu 27.4.2022.

Kosonen, T. & Huttunen, K. (2018), *Kotihoidon tuen vaikutus lapsiin*. Helsinki: Palkansaaajatutkimuslaitos. Tutkimuksia 115. Saatavissa <<https://labour.fi/wp-content/uploads/2020/02/Tutkimus115.pdf>>, luettu 27.4.2022.

Mattila, A. (2019). *Ansioitöitä vai lapsenhoitoa? Valinnanvapaus ja reunaehdot pienten lasten äitien valinnoissa*. Väitöskirjatutkimus. Helsingin yliopisto. Saatavissa <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/304061/ANSIOTOI.pdf?sequence=1&isAllowed=>>>, luettu 10.3.2022.

Mäkinen, K. (2021). *Nappikauppaa ja harrastushommia – Digitaalinen kotiäiti ja näkymätön työ*. *Kulttuurintutkimus*, 38 (2021): 2–3, 68–81, Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/135209/100137_Artikkelin_teksti_209345_1_10_20211006.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 17.1.2022.

Oksanen, A. (2006). *Siirtonaisena Singaporessa – Ulkomaantyökomennuksille mukaan muuttaneet suomalaisnaiset kertovat kokemuksistaan*. Väitöskirjatutkimus. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 2/2006. Helsingin yliopisto. Saatavissa <<https://core.ac.uk/download/pdf/14918835.pdf>>, luettu 27.4.2022.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

Pynnönen, A. (2013). *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379. Saatavissa <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?se=>>>, luettu 17.1.2022.

Saarinen, A., Lipsanen, J., Huotilainen, M., Hintsanen, M. & Keltikangas-Järvinen, L. (2019), *The Association of Early Childhood Education and Care with Cognitive Learning Outcomes at 15 Years*

of Age in Finland. *Psychology* 10: 500-520. Saatavissa <<https://doi.org/10.4236/psych.2019.104033>>, luettu 27.4.2022.

Saarinen, A. (2020). *Equality in cognitive learning outcomes : the roles of educational practices*. Väitöskirjatutkimus. Helsingin yliopisto. Saatavissa <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6713-2>>, luettu 22.4.2022.

Taipale, V. (2013). "Lasten päivähoito". Teoksessa Taipale, I. (toim.), *100 sosiaalista innovaatiota Suomesta*, 87–89. Falun: ScandBook.

Varjonen, S. (2011). *Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus - ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 118. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy. Saatavissa <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27824/Tutkimuksia118.pdf>>, luettu 10.3.2022.

Väänänen, M. (2013). "Lasten kotihoidon tuki". Teoksessa Taipale, I. (toim.), *100 sosiaalista innovaatiota Suomesta*, 90–93. Falun: ScandBook.

Weckström, S. (2018), *Views of Finnish mothers on childcare and labour market participation: a cross-European comparison*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja B osa 452. Humaniora. Turku 2018. Saatavissa <<http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/144831/AnnalesB452Weckström.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, luettu 22.4.2022.

Kansainvälisten järjestöjen dokumentit

ILO (2013). Resolution concerning statistics of work, employment and labour underutilization. *ICLS-Resolution-I-[STATI-131114-1]-En.docx*. Saatavissa <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_230304.pdf>, luettu 17.1.2022.

Goldschmidt-Clermont, L. (2000). Household production and income: some preliminary issues. International Labour Organization. Article 20.3.2000. Saatavissa <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_087901.pdf>, luettu 17.1.2022.

OECD (2017). *The Pursuit of Gender Equality; An Uphill Battle*. OECD Publishing. Paris. Saatavissa <<https://doi.org/10.1787/9789264281318-en>>, luettu 27.4.2022.

Sépulveda, M. (2013a). *Extreme Poverty and Human Rights A/68/29*. Saatavissa <<https://undocs.org/A/68/293>>, luettu 15.1.2022.

Sépulveda, M. (2013b). "Palkattomat kotityöt hidastavat naisten oikeuksien toteutumista". Tiedote 25.10.2013. Saatavissa <<https://unric.org/fi/palkattomat-kotityoet-hidastavat-naisten-oikeuksien-toteutumista/>>, luettu 15.1.2022.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat 6.1.2021. "HS:n tiedot: Ministeriön asettama tutkijaryhmä esittää hallitukselle kotihoidontuen poistamista, jotta lisää naisia saataisiin töihin". Uutinen. Saatavissa

<<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007722493.html>>, luettu 17.1.2022.

KD-lehti 1.2.2015. "Taistelu kannatti-hallitus luopuu kotihoidontuen jakamisesta". Uutinen. Saatavissa <<https://www.kdlehti.fi/2015/02/01/taistelu-kannatti-hallitus-luopuu-kotihoidontuen-jakamisesta/>>, luettu 17.1.2022.

Suomenmaa 9.12.2021. "Saarikko hehkuttaa eduskunnan hyväksymää perhevapaaudistusta: "Todellista tasa-arvoa"". Verkkouutinen. Saatavissa <<https://www.suomenmaa.fi/uutiset/saarikko-hehkuttaa-eduskunnan-hyvaksymaa-perhevapaaudistusta-todellista-tasa-arvoa/>>, luettu 15.1.2022.

Instituutioaineistot

Kela (2021). Kotihoidontuki. Sivua viimeksi muokattu 18.11.2021. Saatavissa <<https://www.kela.fi/kotihoidontuki>>, luettu 25.4.2022.

Kela (2022a). Perhevapaakysely 2022. Sivua Viimeksi muokattu 17.2.2022. Saatavissa <<https://www.kela.fi/perhevapaakysely>>, luettu 25.4.2022.

Kela (2022b). Perhevapaiden tietopaketti. Sivua viimeksi muokattu 14.1.2022. Saatavissa <<https://www.kela.fi/perhevapaat-tietopaketti>>, luettu 25.4.2022.

Kuusikko-työryhmä (2021). *Kuuden suurimman kaupungin varhaiskasvatuksen palvelut ja kustannukset vuonna 2020*. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 2/2021. Saatavissa <https://hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_06_16_Kuusikko_varhaiskasvatus_2020.pdf>, luettu 22.4.2022.

Hallitusohjelma 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. 10.12.2019. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931>>, luettu 17.1.2022.

Opetusalan ammattijärjestö (2019). Tiivistelmä OAJ:n lausunnosta hallituksen esitysluonnoksesta varhaiskasvatuslain 540/2018 muuttamisesta. 21.8.2019. Diaarinumero 16/010/2019. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/globalassets/lausunnot/2019/oajn-lausunto-okm-hallituksen-esitysluonnoksesta-varhaiskasvatuslain-540_2018-muuttamisesta.pdf>, luettu 22.4.2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021). Perhevapaaudistus tähtää molempien vanhempien perhevapaiden käyttöön. Päivitetty 13.1.2022. Saatavissa <<https://stm.fi/perhevapaaudistus>>, luettu 17.1.2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018). Perhevapaamallien kokonaisvaikutuksia. Saatavissa <<https://stm.fi/documents/1271139/6184554/Perhevapaamallien+kokonaisvaikutuksia+mallit+I+ja+J.pdf>>, luettu 27.4.2022.

Suomen virallinen tilasto (2020). Syntyneet [verkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. 02 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa <http://www.stat.fi/til/synt/2020/02/synt_2020_02_2021-12-03_tie_001_fi.html>, viitattu 12.4.2022.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto (2018). SuPer: Suuret ryhmäkoot varhaiskasvatuksen suurin ongelma. Tiedote 25.4.2018. Saatavissa <<https://www.superliitto.fi/viestinta/tiedotteet-ja-kannanotot/super-suuret-ryhmakoot-varhaiskasvatuksen-suurin-ongelma/>>, luettu 22.4.2022.

Tilastokeskus (2021a). Kotitaloustuotannon arvo 2020. Saatavissa <https://www.stat.fi/til/kotsa/2020/kotsa_2020_2021-11-11_fi.pdf>, luettu 17.1.2022.

Tilastokeskus (2021b). Työllinen. Määritelmä 2. Saatavissa <<https://www.stat.fi/meta/kas/tyolli-nen.html>>, luettu 17.1.2022.

THL (2022). Työllisyys ja työsuhteet sukupuolittain. Päivitetty 29.4.2022. Saatavissa <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/tyo-ja-toimeentulo/tyollisyys-ja-tyosuhteet-sukupuolittain>>, luettu 2.5.2022.

Valtiovarainministeriö (2017). Työllisyyden, välittämisen, osaamisen ja turvallisuuden budjetti. Saatavissa <<https://vm.fi/-/10616/tyollisyyden-valittamisen-osaamisen-ja-turvallisuuden-budjetti>>, luettu 27.4.2022.

Valtiovarainministeriö (2020). Valtiovarainministeriö selvitti työllisyyttä kasvattavia uudistuksia. Tiedote 14.8.2020. Saatavissa <<https://vm.fi/-/valtiovarainministerio-selvitti-tyollisyytta-kasvattavia-uudistuksia>>, luettu 17.1.2022.

Valtioneuvosto (2021). Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista VNS 6/2021 vp. Saatavissa <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/VNS_6+2021.pdf>, luettu 27.4.2022.

Lait ja asetukset

Laki lasten kotihoidon tuesta 24/1985. Saatavissa <<https://finlex.fi/fi/laki/smur/1990/19901387>>, luettu 19.4.2022.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. Saatavissa <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>>, luettu 19.4.2022.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. Saatavissa <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>>, luettu 19.4.2022.

Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016. Saatavissa <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161503>>, luettu 19.4.2022.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Saatavissa <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>>, luettu 19.4.2022.

Verkkolähteet

Elomäki, A. (2018). Feministisempää talouspolitiikkaa. Seitsemän askelta kohti tasa-arvoa edistävää ja syrjimätöntä talouspolitiikkaa. Kalevi Sorsa -säätiö. Impulseja Maaliskuu 2018. Saatavissa <<https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2018/03/Elomäki-Feministisempää-talouspolitiikka-VALMIS-WEB.pdf>>, luettu 17.1.2022.

Halko, M. (2010). "Näkymätön käsi". Kansantaloudellinen aikakauskirja, 106 (1), 3–5. Saatavissa <<http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12010/kak12010paakirjoitus.pdf>>.

luettu 17.1.2022.

Jalovaara, M. (2019). ”Poikkeuksellinen vauvakato vai hälyä tyhjistä?”, blogi. Neferblog 29.9.2019. Turun yliopisto. <<https://sites.utu.fi/nefer/neferblog01/>>, luettu 27.3.2022.

Kantola, J. (2019). ”Tasa-arvopolitiikan purkutalkoot”. Poliitikasta -lehti. Artikkelit 15.4.2019. Saatavissa <<https://politiikasta.fi/tasa-arvopolitiikan-purkutalkoot/>>, luettu 17.1.2022.

Kirkko-Jaakkola, M. (2021). Kansainvälinen palkkaverovertailu 2021. Verotietoa (91). 15.12.2021. Veronmaksajat. Saatavissa <<https://www.veronmaksajat.fi/globalassets/laskelmat/laskelmat-2021/verotietoa-91.pdf>>, luettu 27.4.2022.

TEPA-termipankki (2022). ”Tasa-arvo”. Saatavissa <<https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/tasa-arvo>>, luettu 15.1.2022.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>, luettu 15.1.2022.

Salmi, M. (2020). ”Kotihoidon tuen käyttö vähenee edelleen – pienten lasten äidit entistä useammin töissä”, blogi. THL-blogi. 16.1.2020. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. <<https://blogi.thl.fi/kotihoidon-tuen-kaytto-vahenee-edelleen-pienten-lasten-aidit-entista-useammin-toissa/>>, luettu 27.4.2022.